Íå ïàê³äàéöå æ ìîâû íàøàé áåëàðóñêàé, êàá íå ¢ì¸ðë³!

ÔÐÀÍÖ²ØÀÊ ÁÀÃÓØÝÂ²×

ÒÁÌ ³ìÿ Ô. Ñêàðûíû ã. Ìàã³ë¸âà ³ Ìàã³ë¸¢ñêàé âîáëàñö³ - 30 ãîä!

12 ñòóäçåíÿ ìàã³ë¸¢ñê³ÿ ãàðàäñêàÿ ³ àáëàñíàÿ àðãàí³çàöû³ ÒÁÌ ³ìÿ Ôðàíö³øêà Ñêàðûíû ¢ðà÷ûñòà àäçíà÷àë³ 30-ãîääçå. Þá³ëåéíàÿ âå÷àðûíà ñóïàëà ç ñâÿòêàâàííåì Íîâàãà ãîäà, ÿêîå øìàò ãîä ëàäç³öü íàøà ñóïîëêà.

Êàëÿ ñîòí³ ïðûõ³ëüí³êà¢ áåëàðóø÷ûíû ïðûéøë³ ¢ òàéì-êàôý "Íåáà", êàá àäçíà÷ûöü 30-þ ãàäàâ³íó äçåéíàñö³ Ìàã³ë¸¢ñê³õ àáëàñíîé ³ ãàðàäñêîé àðãàí³çàöûé Òàâàðûñòâà áåëàðóñêàé ìîâû ³ìÿ Ôðàíö³øêà Ñêàðûíû. Íà ³ìïðýçó ïðûåõàë³ ñòàðøûíÿ ÒÁÌ Àëåíà Àí³ñ³ì ³ ãàíàðîâû ñòàðøûíÿ ÒÁÌ Àëåã Òðóñà¢. Òàêñàìà áûë³ çàïðîøàíû âÿäîìûÿ ³ ïàâàæàíûÿ àñîáû, ÿê³ÿ ñòàÿë³ ëÿ âûòîêà¢ ñòâàðýííÿ Òàâàðûñòâà áåëàðóñêàé ìîâû, ê³ðàâàë³ àáëàñíûì³ ³ ãàðàäñê³ì³ àðãàí³çàöûÿì³ ÒÁÌ.

ßê àäçíà÷û¢ ê³ðà¢í³ê ãàðàäñêîé àðãàí³çàöû³ ÒÁÌ Àëåã Äçüÿ÷êî¢, ÿê³ áû¢ âÿäî¢öàì íà ñâÿòêàâàíí³, 30 ãàäî¢ ìàã³ë¸¢ñêàé ñóïîëöû ñïî¢í³ëàñÿ ¢ ñíåæí³ 2019 ãîäà. Ïàâîäëå ô³ëîëàãà, áûëîãà ñòàðøûí³ àáëàñíîé àðãàí³çàöû³ ßðàñëàâà Êë³ìóöÿ (æûâàÿ ëåãåíäà ô³ëôàêà Ìàã³ë¸¢ñêàãà äçÿðæà¢íàãà ¢í³âåðñ³òýòà, ë³òàðàòóðàçíà¢öà, ñÿáðà Ñàþçà áåëàðóñê³õ ï³ñüìåíí³êà¢), 19 ñíåæíÿ 1989 ãîäà àäáûëàñÿ ¢ñòàíî¢÷àÿ êàíôåðýíöûÿ ðýã³ÿíàëüíàé àðãàí³çàöû³, ÿêóþ ¸í ðàçàì ç ³íøûì³ ðóïë³¢öàì³ áåëàðóø÷ûíû ëàäç³¢ óæî ÿê ñÿáðà àðãêàì³òýòà ïà ñòâàðýíí³ ÒÁÌ.

- Òàäû ïðûõîäç³ëàñÿ ïåðààäîëüâàöü ìíîãà ïåðàøêîä. Àñíî¢íàå - øòî íåëüãà áûëî äàìîâ³ööà ç ìåñöàì ïðàâÿäçåííÿ ñõîäó. Ïàêóëü íå ïðûéøî¢ ë³ñò ç ÖÊ Êàìïàðòû³, øòî òðýáà íå ñòðûìë³âàöü, à ñàäçåéí³÷àöü. Ïðà ãýòà íàøûì êàìóí³ñòàì íàïîìí³ë³ ìàñêî¢ñê³ÿ êàìóí³ñòû. Òàäû ìû ¢æî çìàãë³ ïðàâåñö³ êàíôåðýíöûþ, - óñïîì³í¢ áûëû ñòàðøûíÿ.

Öÿïåðàøí³ ñòàðøûíÿ àáëàñíîé àðãàí³çàöû³ Ì³õàñü Áóëàâàöê³ íàãàäà¢, øòî íàìàãàííÿì³ ÒÁÌ-à¢öà¢ ó Ìàã³ë¸âå øòîãîä ïðàõîäç³öü "Áåëàðóñêàå ïÿö³áîðñòâà" - ³íòýëåêòóàëüíàå ñïàáîðí³öòâà ïà ïÿö³ äûñöûïë³íàõ. Ñ¸ëåòà ÿíî ìàå àäáûööà ¢æî 18-û ðàç.

Ïðà òîå, øòî ìåíàâ³òà ìîâà ¸ñöü âåëüì³ âàæíûì ÷ûíí³êàì ó ³ñíàâàíí³ íàöûÿíàëüíàé äçÿðæàâû, êàçà¢ ³ áûëû ñòàðøûíÿ ÒÁÌ Àëåã Òðóñà¢ - ã³ñòîðûê, ÿê³ ðîäàì ç Ìñö³ñëàâà.

- Ìàã³ë¸¢öû ³ ìñö³ñëà¢öû í³êîë³ íå ïàì³ðàë³ íà ñâà¸é ëà¢öû. Ìû çà¢ñ¸äû áûë³ ôàðïîñòàì ñóïðàöü Çàëàòîé àðäû ³ ñïàäêåìöà¢ Çàëàòîé àðäû, ÿê³ÿ íå ðàç õàäç³ë³ íà íàøó çÿìëþ ³ çíî¢ õî÷óöü ïðûéñö³, - êàçà¢ íàâóêîâåö ³ ãðàìàäñê³ äçåÿ÷.

¨í óçãàäà¢, øòî íåêàëüê³ ãàäî¢ òàìó ¢ Ìñö³ñëàâå çíàéøë³ ïàðýøòê³ ðûöàðà, ÿê³ àáàðàíÿ¢ Ìñö³ñëà¢ ó ñàìûì ïà÷àòêó 16-ãà ñòàãîääçÿ.

- Àäêðûë³ ¢ðà÷ûñòà ïîìí³ê. Àëå òàì áû¢ ÿø÷ý ìå÷. ² ãýòû ìå÷ ÷îðíûÿ êàïàëüí³ê³ ñêðàë³, âûâåçë³ ¢ Ðàñ³þ, àëå ìàã³ë¸¢öû âûêóï³ë³ ãýòû ìå÷, ³ ¸í çíî¢ âåðíåööà ¢ Ìàã³ë¸¢, - ïàâåäàì³¢ Òðóñà¢ óäçåëüí³êàì ñóñòðý÷û. Äàðý÷û, ïðýçåíòàöûÿ ìÿ÷à àäáûëàñÿ ¢ Ìóçå³ ã³ñòîðû³ Ìàã³ë¸âà 15 ñòóäçåíÿ.

Ø÷ûðûÿ ñëîâû ¢ àäðàñ Ìàã³ë¸¢ñêàé àðãàí³çàöû³ ÒÁÌ êàçàë³ øìàòë³ê³ÿ ãîñö³. Ñÿðîä òûõ, õòî ïðûéøî¢ ïàâ³íøàâàöü ìàã³ë¸¢ñêóþ àðãàí³çàöûþ ç þá³ëååì, áûë³ ïðàäñòà¢í³ê³ ¢êðà³íñêàé ³ ÿ¢ðýéñêàé äûÿñïàðû. Ãåíàäçü Ãóç³é àä óêðà³íöà¢ Ìàã³ë¸âà ïàäàðàâà¢ ÒÁÌ-à¢öàì íåêàëüê³ êí³ã, àäçíà÷û¢øû, øòî ìîâà - ãýòà ñýðöà íàöû³, à Àëÿêñåé Êàïëàí àä Ìàã³ë¸¢ñêàé ÿ¢ðýéñêàé ãðàìàäû - íàñöåííû äûâàíîê ç âûÿâàé Ìàðêà Øàãàëà. Ó ñâà³ì â³íøàâàëüíûì ñëîâå Êàïëàí íàãàäà¢ ïðûñóòíûì ïðà ³¢ðûò, ÿê³ äî¢ã³ ÷àñ áû¢ ê³íæíàé ìîâàé, àëå íàìàãàííÿì³ òàê³õ ðóïë³¢öà¢ ÿê Ýë³ýçýð Áýí-Åãóäà, ÿê³ íàðàäç³¢ñÿ ¢ 1858 ãîäçå ¢ Áåëàðóñ³, ìàå öÿïåð òðûâàëûÿ ïàç³öû³ ñÿðîä íàøûõ ñó÷àñí³êà¢.

Ñòàðøûíÿ ÒÁÌ ³ìÿ Ô. Ñêàðûíû Àëåíà Àí³ñ³ì, â³íøóþ÷û ìàã³ë¸¢öà¢, àäçíà÷ûëà:

- Òîå, øòî ¢ ÒÁÌ-à¢ñêàé õàòå ³äçå ïàðàäàê, â³äàöü ïà ¢ñ³ì. À òîå, øòî ¢ ìàã³ë¸¢ñêàé àðãàí³çàöû³ ¸ñöü ïàðàäàê, â³äàöü êîæíàìó, õòî ìàå âî÷û. Áî äàñòàòêîâà òîëüê³ çàç³ðíóöü ó Âàéáåð ³ àäðàçó äàâåäàåøñÿ ïðà ¢ñå ñïðàâû, ³í³öûÿòûâû, ïðàåêòû, ³äý³ ³ ãä.

Ïàâîäëå Àí³ñ³ì, ìàã³ë¸¢ñêàÿ àðãàí³çàöûÿ æûâàÿ, æâàâàÿ, ýíåðã³÷íàÿ ³ íå æûâå òîëüê³ òûì³ çäçÿéñíåííÿì³, øòî àä-áûâàë³ñÿ íà ïðàöÿãó 30 ãîä, àëå ³ âûëó÷àå íîâûÿ ³äý³.

- Íå çàáûâàéìà, øòî ñïðàâà íàøàé íåçàëåæíàñö³ çàñòàåööà ¢ íàøûõ ðóêàõ. ² íåçäàðìà ìû åçäç³ë³ ¢ñå ðàçàì ç ðîçíûõ ãàðàäî¢ Áåëàðóñ³ íà ïåðàïàõàâàííå Êàñòóñÿ Êàë³íî¢ñêàãà. Äçÿðæàâà íàñ òóäû íå ïàñûëàëà, àëå ìû âåäàëàì, äçå íàì òðýáà áûöü ³ áåç ðîçíûõ òàì ê³ðà¢í³êî¢, - ñêàçàëà ãîñöÿ ç Ìåíñêà.

ßíà ïàæàäàëà, êàá "íàøà ¢ëàäà áûëà íàøàé íå òîëüê³ ïà êðûâ³, ïà ìåñöû íàðàäæýííÿ, àëå íàøàé ïà äóõó". Àëåíà Àí³ñ³ì çà¢ñ¸äû âåñåëà ³ áàäç¸ðà.

Ïàãàäàëà ïðà Êàíãðýñ çà íåçàëåæíàñöü, øòî ìàå àäáûööà 15 ñàêàâ³êà, ÿêîå ¢ äçÿðæà¢íûì êàëåíäàðû ñâÿòà¢ ïàçíà÷àíà ÿê Äçåíü Êàíñòûòóöû³.

Ïàä÷àñ â³íøàâàííÿ¢ Àëåã Äçüÿ÷êî¢ óðó÷û¢ ãðàìàòû øýðàãó àêòûâ³ñòà¢. Áûë³ àäçíà÷àíû ãàíàðîâûì³ Ïàäçÿêàì³ àä ³ìÿ Òàâàðûñòâà ³ òûÿ ìàã³ë¸¢öû, ÿê³ÿ ñïðûÿþöü ïàøûðýííþ áåëàðóñêàé ìîâû ³ êóëüòóðû ¢ ãîðàäçå.

Çàâ³òàë³ íà ¢ðà÷ûñòóþ ³ìïðýçó ³ êàëÿäî¢ø÷ûê³ ç íåâÿë³÷êàé òðàäûöûéíàé ïðàãðàìàé, - çû÷àíí³-â³íøàâàíí³ ³ íåâÿë³÷êàé ³íòýðìåäûÿé. Êàëÿäî¢ø÷ûêà¢ óçíàãàðîäç³ë³ ¢ òðàäûöûéíûì êàëÿäíûì ýêâ³âàëåíöå - öóêåðêàì³, êà¢áàñîé ³ òîðòàì. Çàäàâîëåíûÿ áûë³ ¢ñå: ³ Äçåä ç Êàçîþ, Ìåõàíîøà ³ Çîðàíîøà, Öûãàíêà ç Ìÿäçâåäçåì, Ìóçûêà ³ íàâàò ýêñêëþç³¢íû êàëÿäíû ïåðñàíàæ - ïàòðàáàâàëüíû ³ àô³öû¸çíû Ïåðàï³ñ÷ûê íàñåëüí³öòâà!

Ãóðò êàëÿäí³êà¢ ïðûäà¢ óðà÷ûñòàé ³ìïðýçå êàëÿäíû íàñòðîé ³ ïà÷àëàñÿ ìóçû÷íà-çàáà¢ëÿëüíàÿ ÷àñòêà. Ïðàãó÷àë³ ïåñí³, áû¢ àðãàí³çàâàíû ñâÿòî÷íû ñòîë, à òàêñàìà òàíöû. Òàí÷ûë³ ñâà¸ - áåëàðóñê³ÿ íàðîäíûÿ òàíöû, ÿê çà¢ñ¸äû âåñåëà ³ áàäç¸ðà.

Ãðàìàäñêàìó àá'ÿäíàííþ ¢ ãýòûÿ äí³ ñïî¢í³ëàñÿ 30 ãîä, ³, íÿãëåäçÿ÷û íà ¢ñå íàìàãàíí³ ³ ïðûíÿòóþ àáëàñíóþ ïðàãðàìó ïàïóëÿðûçàöû³ áåëàðóñêàé ìîâû, ñôåðû ¢æûòêó ðîäíàé ìîâû ïàøûðàþööà ç öÿæêàñöþ, ÿê ³ ãðàìàäñê³ÿ ïðàöýñû ¢ ãýòûì íàê³ðóíêó. Àëå ïàêóëü ¸ñöü òàê³ÿ ýíòóç³ÿñòû, ÿê Àëåã Äçüÿ÷êî¢,ÿê³ ïðàðûâàå ïëàö³íó àáûÿêàâàñö³, ³ìêíåööà äà ³ñö³íû ³ ¢âåñü ÷àñ òóðáóå ¢ëàäû ñâà³ì³ ïûòàííÿì³ ³ ³í³öûÿòûâàì³, íå ç³íêàå ¢ïý¢íåíàñöü, øòî ðîäíàÿ ìîâà àáàâÿçêîâà âåðíåööà äà ìàã³ë¸¢öà¢!

Íàòàëëÿ Øàìÿíêîâà.

Ôîòà: Âàñ³ëü Íàâ³÷îíàê.

pawet.net

¹ 4 (1467) 22 ÑÒÓÄÇÅÍß 2020 ã.

НАША СЛОВА

Ñóìåñíàÿ áåëàðóñêà-áðûòàíñêàÿ êàíôåðýíöûÿ

15 ñòóäçåíÿ ¢ Ìåíñêó ¢ Öýíòðàëüíàé íàâóêîâàé á³áë³ÿòýöû ÍÀÍ Áåëàðóñ³ ïðàéøëà êàíôåðýíöûÿ "Ïðàáëåìû ³ âûêë³ê³ äçÿðæà¢íàãà äâóõìî¢ÿ ¢ Áåëàðóñ³ ³ Âÿë³êàáðûòàí³³". ßíà áûëà àðãàí³çàâàíà Áðûòàíñê³ì ³íñòûòóòàì ì³æíàðîäíàãà ³ ïàðà¢íàëüíàãà ïðàâà ïðû ïàäòðûìöû àìáàñàäû Âÿë³êàáðûòàí³³ ñóìåñíà ç ²íñòûòóòàì ìîâàçíà¢ñòâà ³ìÿ ß. Êîëàñà ÍÀÍ Áåëàðóñ³.

Ó êàíôåðýíöû³ ¢çÿ¢ óäçåë ñóïðàöî¢í³ê Êýìáðûäæñêàãà Óí³âåðñ³òýòà ïðàôåñàð Êîë³í Ó³ëüÿìñ. Ç áåëàðóñêàãà áîêó ç äàêëàäàì³ âûñòóï³ë³ äýïóòàò Ïàëàòû ïðàäñòà¢í³êî¢ Íàöûÿíàëüíàãà ñõîäó Âàëàðûé Âàðàíåöê³, ïåðøû íàìåñí³ê äûðýêòàðà ïà íàâóêîâàé ðàáîöå Öýíòðà äàñëåäàâàííÿ¢ áåëàðóñêàé êóëüòóðû, ìîâû ³ ë³òàðàòóðû ÍÀÍ Áåëàðóñ³, àêàäýì³ê Àëÿêñàíäð Ëóêàøàíåö, äûðýêòàð ²íñòûòóòà ìîâàçíà¢ñòâà ³ìÿ ß. Êîëàñà ²ãàð Êàïûëî¢, ïðàôåñàð êàôåäðû áåëàðóñêàãà ìîâàçíà¢ñòâà Ãàííà Êóëåø, ñòàðøûíÿ ÒÁÌ ³ìÿ Ô. Ñêàðûíû Àëåíà Àí³ñ³ì, íàìåñí³ê äûðýêòàðà íàöûÿíàëüíàé á³áë³ÿòýê³ Àëåñü Ñóøà, Âàëÿíö³íà Ìàðîç, Âàäç³ì Ñàìàðûí, Àëÿêñàíäð Äàí³ëåâ³÷ ³ ³íøûÿ. Äëÿ ñïåöûÿë³ñòà¢ âàæíûì áûëî ïàðà¢íàöü óìîâû ôóíêöûÿíàâàííÿ äâóõìî¢ÿ ¢ Áåëàðóñ³ ³ Âÿë³êàáðûòàí³³.

Ïðàôåñàð Êîë³í Ó³ëüÿìñ çðàá³¢ àãëÿä ñòàòóñó êàðýííûõ ìîâà¢ Âÿë³êàáðûòàí³³ ¢ Ïà¢íî÷íàé ²ðëàíäû³, Øàòëàíäû³, Óýëüñå ³ ñóïåíÿ¢ àô³öûéíàãà äçâþõìî¢ÿ.

- Øëÿõ äà àô³öûéíàãà ïðûçíàííÿ ³ íàðìàë³çàöû³ ìîâû âàë³éñêàé ìåíøàñö³, íà ÿêîé ãàâîðàöü êàëÿ 620 000 ÷àëàâåê ç òðîõ ì³ëü¸íàãà íàñåëüí³öòâà Óýëüñà, áû¢ ïðàêëàäçåíû ïðàç ïðàòýñòû, êàìïàí³³ ç áàöüêî¢ñê³ì³ ïàòðàáàâàííÿì³ äà äâóõìî¢íàé àäóêàöû³³ àêòû¢íàé ïàç³öû³ ãðàìàäçÿíñêàé ñóïîëüíàñö³. Ó äàêàç óðàä Âÿë³êàáðûòàí³³ ³ ¢ðàä Óýëüñà ïðûíÿë³ øýðàã ïðàâàâûõ ìåð, ÿê³ÿ ïàñòóïîâà ïàøûðàþöü ³ ïàãëûáëÿþöü äâóõìî¢å ¢ ãðàìàäñòâå. Íîñüá³òû âàë³éñêàé ìîâû ñêëàäàþöü 23,3 àäñîòê³ àä òûõ, õòî íàðàäç³¢ñÿ ¢ Óýëüñå ³ ïðûáë³çíà 6% ç 65, 5 ì³ëü¸íà¢ íàñåëüí³öòâà Âÿë³êàáðûòàí³³. ²õ ïðýòýíç³³ äà ïðûçíàííÿ, ïðàäñòà¢í³öòâà ³ ðýñóðñà¢ àäëþñòðî¢âàþöü áàðàöüáó ìåíøàñö³ çà âûæûâàííå ³ ¢çäçåë ó ñó÷àñíàé äçÿðæàâå.

Ïàñëÿ ðýôåðýíäóìó ¢ 2011 ãîäçå íàöûÿíàëüíû ñõîä Óýëüñà àòðûìà¢ ïåðøàñíûÿ çàêîíàòâîð÷ûÿ ïà¢íàìîöòâû ¢ äà÷ûíåíí³ äà êàíêðýòíûõ ñóá'åêòà¢ áåç óäçåëó Âåñòì³íñòýðà àáî Óàéòõîëà. Ïàñëÿ ïåðà¢òâàðýííÿ Íàöûÿíàëüíàé àñàìáëå³ Óýëüñà ç äðóãàñíàãà ¢ àñíî¢íû çàêàíàäà¢÷û îðãàí, ¸í ïðûíÿ¢ Çàêîí àá âàë³éñêàé ìîâå Óýëüñà. Çàêîí àá äàáðàáûöå áóäó÷ûõ ïàêàëåííÿ¢ Óýëüñà 2015 ãîäà çðàá³¢ ³íòàðýñû âàë³éñêàé ìîâû àñíî¢íûì ôîêóñàì óñ³õ äçÿðæà¢íûõ ïðàãðàì, äàïà¢íÿþ÷û Çàêîí àá Âàë³éñêàé àäóêàöû³ (2011), ÿê³ ³ìêíó¢ñÿ çàìàöàâàöü ñòàòóñ âàë³éñêàé ìîâû ¢ àäóêàöû³. Äçåéíàÿ ñòðàòýã³ÿ âàë³éñêàé ìîâû (2017) ïðàäóãëåäæâàå ñòâàðûöü ì³ëü¸í íîñüá³òà¢ âàë³éñêàé ìîâû äà 2050 ãîäà.

Àáìÿðêî¢âàë³ñÿ íà êàíôåðýíöû³ ïûòàíí³ âûêàðûñòàííÿ äâóõìî¢ÿ ¢ ñóäîâûõ óñòàíîâàõ Óýëüñà ³ Áåëàðóñ³.

Ñòàðøûíÿ ÒÁÌ ³ìÿ Ô. Ñêàðûíû Àëåíà Ì³êàëàå¢íà Àí³ñ³ì âûñòóï³ëà ç äàêëàäàì: “Äçåéíàñöü ãðàìàäñê³õ àðãàí³çàöûé ïà çàáåñïÿ÷ýíí³ ïðàâî¢ áåëàðóñêàìî¢íûõ ãðàìàäçÿí âà ¢ìîâàõ äçÿðæà¢íàãà á³ë³íãâ³çìó”.

À. Ì. Àí³ñ³ì êàíñòàòàâàëà ôàêò çâóæýííÿ áåëàðóñêàìî¢íàé ³íôàðìàöûéíàé ïðàñòîðû ¢ ïåðûÿä ïàñëÿ ðýôåðýíäóìó 1995 ãîäà, ñòðàòó ïàç³öûé ðîäíàé ìîâû ¢ ñôåðû àäóêàöû³, ñûõîä ÿå ç çàêàíàòâîð÷àé äçåéíàñö³.

Âàëÿíö³íà Ìàðîç, ÿêàÿ âûêëàäàëà áåëàðóñêóþ ìîâó ¢ ðîçíûõ ÂÍÓ êðà³íû, à çàðàç âûêëàäàå ¢ Àêàäýì³³ ÌÓÑ, çàñâåä÷ûëà, øòî äà 1995 ãîäà ìíîã³ÿ êàôåäðû ¢í³âåðñ³òýòà¢ ïà âûêëàäàíí³ äàêëàäíûõ ïðàäìåòà¢ (ô³ç³ê³, õ³ì³³, á³ÿëîã³³) ïåðàéøë³ íà áåëàðóñêóþ ìîâó, àëå ³ ìàå³ ¢ñå íàïðàöî¢ê³ ïà ñòâàðýíí³ òýðì³íàëîã³³ ïà-áåëàðóñêó, àëå ³ ìàå³ ¢ñå íàâó÷àëüíûÿ ìàòýðûÿëû, ìåòàäû÷íûÿ êîìïëåêñû ³ ïàäðó÷í³ê³.

- Íàøà àðãàí³çàöûÿ ðàñïðàöàâàëà Ñòðàòýã³þ äçåéíàñö³ ¢ 21-ûì ñòàãîääç³. ÒÁÌ çàïà÷àòêàâàëà ñòâàðýííå ñïàäàðîæí³êàâàãà êàíàëà ç âÿø÷àííåì íà áåëàðóñêàé ìîâå, âûäàëà íåêàëüê³ ðàçìî¢í³êà¢, ³í³öûÿâàëà ïåðàêëàä Ïðàâ³ëà¢ äàðîæíàãà ðóõó íà áåëàðóñêóþ ìîâó, áû¢ ðàñïðàöàâàíû êóðñ "Áåëàðóñêàÿ ìîâà ÿê çàìåæíàÿ". 15 ñàêàâ³êà 2018 ãîäà áû¢ çàðýã³ñòðàâàíû Óí³âåðñ³òýò ³ìÿ Í. Ã³ëåâ³÷à ÿê ïðûâàòíàÿ ¢ñòàíîâà âûøýéøàé àäóêàöû³ ç íàâó÷àííåì íà áåëàðóñêàé ìîâå.

Ïðà þðûäû÷íûÿ àñïåêòû äâóõìî¢ÿ ¢ Áåëàðóñ³ ðàñïàâ¸¢ äàöýíò êàôåäðû ì³æíàðîäíàãà ïðûâàòíàãà ³ å¢ðàïåéñêàãà ïðàâà ÁÄÓ Àëÿêñàíäð Äàí³ëåâ³÷.

Ãðóïà ýêñïåðòà¢ ç áðûòàíñêàãà áîêó, àðãàí³çàòàðà¢ êàíôåðýíöû³, âûïðàöàâàëà ïðàåêò ðýêàìåíäàöûé. Ñÿðîä ³õ ¸ñöü òàê³ÿ ïðàïàíîâû, ÿê ïðûíÿööå çàêîíà àá ïàðûòýöå äçÿðæà¢íûõ ìî¢. Òàêàÿ ìàäýëü óæî âûêàðûñòî¢âàåööà âà Óýëüñå äëÿ ïàäòðûìê³ âàë³éñêàé ìîâû ³ ìîæà ñòàöü ïðûêëàäàì äëÿ Áåëàðóñ³. Âà Óýëüñå ¢ ìî¢íûì çàêîíå çàìàöàâàë³ êàíêðýòíûÿ ñòàíäàðòû âûêàðûñòàííÿ âàë³éñêàé ìîâû ¢ ïÿö³ ñôåðàõ: ðàñïðàöî¢êà äçÿðæà¢íàé ïàë³òûê³, àêàçàííå äçÿðæà¢íûõ ïàñëóã, âûêàðûñòàííå ìîâû ¢íóòðû äçÿðæà¢íûõ óñòàíî¢, âÿäçåííå ñòàòûñòû÷íàãà ¢ë³êó ïà âûêàðûñòàíí³ âàë³éñêàé ìîâû ¢ äçÿðæà¢íûõ óñòàíîâàõ, ïàïóëÿðûçàöûÿ ìîâû. Çà ðàñïðàöî¢êó ìåõàí³çìà¢ àäêàçâàå êàì³ñàð ïà âàë³éñêàé ìîâå, ÿê³ ðàñïðàöî¢âàå ñòàíäàðòû âûêàðûñòàííÿ ìîâû, ñî÷ûöü çà âûêàíàííåì ìî¢íàãà çàêàíàäà¢ñòâà, ðàçãëÿäàå ñêàðã³ ãðàìàäçÿí ³ êàíòðàëþå âûêàðûñòàííå ìîâû äçÿðæà¢íûì³ îðãàíàì³.

“Äëÿ çàõàâàííÿ ³ ðàçâ³ööÿ áåëàðóñêàé ìîâû ïàòðýáíû êàíêðýòíûÿ äàñÿãàëüíûÿ ìýòû, àêðýñëåíûÿ ¢ íàöûÿíàëüíàé ñòðàòýã³³. Íà ïðûêëàäçå Óýëüñà, äëÿ áîëüø ýôåêòû¢íàñö³ ïðàöû ïðû ðàñïðàöî¢öû ñòðàòýã³³ ðàçâ³ööÿ áåëàðóñêàé ìîâû áåëàðóñê³ì óëàäàì âàðòà çàïðàøàöü óñå çàö³êà¢ëåíûÿ áàê³. Íàöûÿíàëüíàÿ ñòðàòýã³ÿ ìóñ³öü àäëþñòðî¢âàööà ¢ ñåêòàðàëüíûõ äçÿðæà¢íûõ ïðàãðàìàõ, íàïðûêëàä, äëÿ äçÿðæà¢íàãà ñåêòàðà, IT-ñåêòàðà, ìåäûÿ, ñÿðýäíÿé ³ âûøýéøàé àäóêàöû³ ³ ã.ä. Äýòàëüíàÿ ðàñïðàöî¢êà äî¢ãàòýðì³íîâàé ñòðàòýã³³ ³ ÿå àäëþñòðàâàííå ¢ àäïàâåäíûõ äçÿðæà¢íûõ ïðàãðàìàõ ç ïàçíàêàé àäêàçíûõ çà ³õ ³ìïëåìåíòàöûþ ñóá'åêòà¢ äàçâîë³öü ðóõàööà ¢ ê³ðóíêó ïàðûòýòó äçÿðæà¢íûõ ìî¢”, - àäçíà÷àíà ¢ ðýêàìåíäàöûÿõ.

- Ó êîæíàé ç òûõ ñôåðà¢, ïðà ÿê³ÿ ìû ñ¸ííÿ ðàçìà¢ëÿë³: ïðàâàâàÿ ñôåðà, á³áë³ÿòýêàðñêàÿ ñïðàâà, ²Ò-ñôåðà ¸ñöü âÿë³ê³ ïàòýíöûÿë äëÿ ïàøûðýííÿ êàðûñòàííÿ áåëàðóñêàé ìîâàé. Ãýòà êàíôåðýíöûÿ ñâåä÷ûöü, øòî ìîâà ïàñòóïîâà äýïàë³òûçóåööà, ³ ñ¸ííÿ ìû ñàáðàë³ ðàçàì ïðàäñòà¢í³êî¢ äçÿðæà¢íûõ îðãàíà¢, íàâóêîâûõ êîëà¢, ïðàäñòà¢í³êî¢ íåäçÿðæà¢íûõ àðãàí³çàöûé, ïàë³òûêà¢ ðîçíûõ ïåðàêàíàííÿ¢ - ãýòà ñâåä÷ûöü ïðà òîå, øòî ìîâà âåëüì³ âàæíà äëÿ ³ñíàâàííÿ íàðîäà.

Ïûòàííå çàêëþ÷àåööà ¢ òûì, êàá ó ïðàêòû÷íóþ ñôåðó ³ìïëåìåíòàâàöü êàðûñòàííå áåëàðóñêàé ìîâàé, - ïàäâ¸¢ âûí³ê³ êàíôåðýíöû³ ñòàðýéøû íàâóêîâû ñóïðàöî¢í³ê Áðûòàíñêàãà ³íñòûòóòà ì³æíàðîäíàãà ³ ïàðà¢íàëüíàãà ïðàâà ßðàñëà¢ Êðûâîé.

- Êóëüòóðíàÿ ³äýíòû÷íàñöü óçìàöíÿåööà íå òîëüê³ øêîëüíàé àäóêàöûÿé, àëå ³ ñåì'ÿì³, òûì³ ãðóïàì³, äà ÿê³õ íàëåæàöü ëþäç³, óñ³ì ãðàìàäñòâàì.

Àäñòîéâàéöå âàøó ãîäíàñöü, ³äýíòû÷íàñöü, ìî¢íûÿ ïðàâû çóñìåøêàé íà âóñíàõ! - ïàæàäà¢ íà çàâÿðøýííå áðûòàíñê³ ãîñöü ïðàôåñàð Êîë³í Ó³ëüÿìñ.

Ý. Äçâ³íñêàÿ,
ôîòà à¢òàðà.

Àëåíà Àí³ñ³ì, Ì³íñê

Äçåéíàñöü ãðàìàäñê³õ àðãàí³çàöûé ïà çàáåñïÿ÷ýíí³ ïðàâî¢ áåëàðóñêàìî¢íûõ ãðàìàäçÿí âà ¢ìîâàõ äçÿðæà¢íàãà á³ë³íãâ³çìó

Âûñòóï íà Ì³æíàðîäíàé êàíôåðýíöû³ "Ïðàáëåìû ³ âûêë³ê³ äçÿðæà¢íàãà äâóõìî¢ÿ ¢ Áåëàðóñ³ ³ Âÿë³êàáðûòàí³³" 15 ñòóäçåíÿ 2020 ã.

Íà ïà÷àòêó äçåéíàñö³ íåçàëåæíàé êðà³íû Ðýñïóáë³êà Áåëàðóñü ó 1991 ã. áû¢ ïðûíÿòû Çàêîí àá ìîâàõ, ó ÿê³ì áåëàðóñêàÿ ìîâà àáâÿø÷àëàñÿ àäç³íàé äçÿðæà¢íàé ìîâàé, àäïàâåäíà ñòàòóñ áû¢ çàìàöàâàíû ¢ Êàíñòûòóöû³ Ðýñïóáë³ê³ Áåëàðóñü 1994 ã. Ó ñôåðû àäóêàöû³ ¢ ãýòû ïåðûÿä áîëüø àñöü øêîë ìåë³ ñòàòóñ óñòàíî¢ àäóêàöû³ ç áåëàðóñêàé ìîâàé íàâó÷àííÿ. ²êàë³ á ãýòû ñòàí çàõî¢âà¢ñÿ, òî ñ¸ííÿ ñ³òóàöûÿ ç áåëàðóñêàé ìîâàé ó íàñ áûëà á òàêàÿ æ, ÿê ó Ïîëüø÷û ç ïîëüñêàé, ó Ôðàíöû³ ç ôðàíöóçñêàé, ó Ðàñ³³ ç ðóñêàé. Àäíàê ïàñëÿ ðýôåðýíäóìó 1995 ã. ó êðà³íå áûë³ àáâåø÷àíû äçâå äçÿðæà¢íûÿ ìîâû: áåëàðóñêàÿ ³ ðóñêàÿ. Íÿãëåäçÿ÷û íà þðûäû÷íû àñïåêò ðî¢íàñö³ ìî¢, íà ïðàêòûöû ãýòà ïåðàòâàðûëàñÿ ¢ äûñêðûì³íàöûéíû ñòàí áåëàðóñêàé ìîâû. Ðîäíàÿ ìîâà ø ìàòë³ê³õ ïàêàëåííÿ¢ áåëàðóñà¢ çí³êëà ç ³íôàðìàöûéíàé ïðàñòîðû, ³ìê³âà ãóáëÿëà ñâàå ïàç³öû³ ¢ ñôåðû àäóêàöû³, ïàñòóïîâà ñûõîäç³ëà ç çàêàíàòâîð÷àé äçåéíàñö³.

Ãðàìàäñêàå àá'ÿäíàííå "Òàâàðûñòâà áåëàðóñêàé ìîâû ³ìÿ Ôðàíö³øêà Ñêàðûíû" ïàõîäçå ñâà¸é øòîäç¸ííàé äçåéíàñö³ àä÷óëà íåçàäàâîëåíàñöü òàêîé ñ³òóàöûÿé ïà øìàòë³ê³õ çâàðîòàõ íå òîëüê³ ñâà³õ ñÿáðî¢, àëå ³ ³íøûõ ãðàìàäçÿí. Òàê, ó ñóâÿç³ ç òûì, øòî ¢ Áåëàðóñ³ àäñóòí³÷àë³ (³ àäñóòí³÷àþöü äàñþëü) óñòàíîâû âûøýéøàé àäóêàöû³ íà áåëàðóñêàé ìîâå íàâó÷àííÿ, áû¢ ³í³öûÿâàíû çáîð ïîäï³ñà¢ ãðàìàäçÿí ç ïàòðàáàâàííåì àäêðûööÿ óí³âåðñ³òýòó ç áåëàðóñêàé ìîâàé íàâó÷àííÿ. Ïàä ãýòàé ³í³öûÿòûâàé ó êàíöû 90-õ ã. ì³íóëàãà ñòàãîääçÿ ïàäï³ñàë³ñÿ çâûø 55 òûñÿ÷ ÷àëàâåê. Àäíàê í³ÿê³õ çàõàäà¢ ó ãýòûì íàê³ðóíêó ç áîêó äçÿðæàâû çðîáëåíà íå áûëî. Ïðàâà íà àäóêàöûþ íà ðîäíàé ìîâå äëÿ ñâà³õ äçÿöåé áàöüê³ ïàâ³ííû ïàäìàöî¢âàöü ñïåöûÿëüíûì³ çàõàäàì³: ï³ñàöü äàìûñëîâóþ çàÿâó, ïàäàá³ðàöü øêîëó, ï³ñàöü äàïàâåäíûÿ àáâåñòê³ ³ øóêàöü áàöüêî¢-àäíàäóìöà¢ äëÿ òàãî, êàá çàáÿñïå÷ûöü íàïà¢íÿëüíàñöü ó êëàñå. Çðàçóìåëà, øòî òàê³ ñòàí ðý÷à¢ çóñ³ì íå àäïàâÿäàå äóõó äçÿðæà¢íàãà äâóõìî¢ÿ. Ñÿáðû íàøàé àðãàí³çàöû³ ÷àñ àä ÷àñó íà ñâà³õ ìåðàïðûåìñòâàõ - êðóãëûõ ñòàëàõ, êàíôåðýíöûÿõ - àáìÿðêî¢âàë³ êàíêðýòíûÿ ñ³òóàöû³ ³ êàíñòàòàâàë³ ïàãàðøýííå ñòàíó äçÿðæà¢íàñö³ áåëàðóñêàé ìîâû ¢ ìíîã³õ ñôåðàõ ãðàìàäñêàãà æûööÿ. Àñàáë³âóþ çàíåïàêîåíàñöü âûêë³êàëà ñ³òóàöûÿ ¢ àäóêàöû³, ³íôàðìàöûéíàé ïðàñòîðû ³ çàêàíàäà¢ñòâå. Ó ñóâÿç³ ç ãýòûì, íàøà àðãàí³çàöûÿ ðàñïðàöàâàëà Ñòðàòýã³þ äçåéíàñö³ ¢ 21-ì ñòàãîääç³. Òàê, çãîäíà ç ãýòûì äàêóìåíòàì Òàâàðûñòâà áåëàðóñêàé ìîâû çàïà÷àòêàâàëà ñòâàðýííå ñïàäàðîæí³êàâàãà êàíàëà ç âÿø÷àííåì íà áåëàðóñêàé ìîâå, âûäàëà íåêàëüê³ ðàçìî¢í³êà¢ (áåëàðóñêà-àíãë³éñê³/àíãë³éñêà-áåëàðóñê³, áåëàðóñêà-øâåäñê³/øâåäñêà-áåëàðóñê³), ³í³öûÿâàëà ïåðàêëàä Ïðàâ³ëà¢ äàðîæíàãà ðóõó íà áåëàðóñêóþ ìîâó. Äçÿêóþ÷û ãýòàìó, êîæíû àõâîòíû ñ¸ííÿ ìàå ìàã÷ûìàñöü âûâó÷àöü ÏÄÐ ³ ðàá³öü ïðàâåðêó ³õ âåäàííÿ íà áåëàðóñêàé ìîâå. Ïàêóëü øòî, ïðà¢äà, íÿìà ìàã÷ûìàñö³ çäàâàöü ýêçàìåí ïà ÏÄÐ íà áåëàðóñêàé ìîâå ¢ ÄÀ², àëå ¢ ïðûíöûïå äëÿ ãýòàãà ¢ñ¸ ¸ñöü.

Àñíîâíàé óâàã³ çàñëóãî¢âàå ³í³öûÿòûâà ïà àæûööÿ¢ëåíí³ ïðàåêòà ïà ðàñïðàöî¢öû êóðñà "Áåëàðóñêàÿ ìîâà ÿê çàìåæíàÿ". Íåâÿë³ê³ì êàëåêòûâàì íà ïðàöÿãó ãîäà áûë³ ðàñïðàöàâàíû ³ âûäàäçåíû 6 êí³ã òýñòà¢ äëÿ àòýíê³ âàëîäàííÿ áåëàðóñêàé ìîâàé.

Ãýòûÿ êí³ã³ çàïàòðàáàâàíû ìíîã³ì³ âûêëàä÷ûêàì³, ÿê³ÿ ïðàöóþöü ñà ñòóäýíòàì³, øòî ìàþöü íàìåð âûâó÷àöü áåëàðóñêóþ ìîâó ÿê çàìåæíóþ. Ñ¸ííÿ ¢æî öàëêàì ðýàëüíà ñòâàðûöü öýíòð äëÿ òàãî, êàá âûäàâàöü ñåðòûô³êàò íà âåäàííå áåëàðóñêàé ìîâû.

Óæî çâûø ïÿòíàööàö³ ãàäî¢ 21 ëþòàãà ¢ íàøàé êðà³íå àäçíà÷àåööà Ì³æíàðîäíû äçåíü ðîäíàé ìîâû, ÿê³ çàñíàâàíû ïà ðàøýíí³ ÞÍÅÑÊÀ. Àäíîé ç òðàäûöûéíûõ ôîðìà¢ äëÿ íàøàé àðãàí³çàöû³ ç'ÿ¢ëÿåööà ïðàâÿäçåííå ¢ ãýòû äçåíü Àãóëüíàíàöûÿíàëüíàé äûêòî¢ê³. ßíà ìîæà ïðàõîäç³öü ó íåêàëüê³ ýòàïà¢. Ìíîã³ÿ íàøû ñòðóêòóðíûÿ àðãàí³çàöû³ (ÿê, ïðûêëàäàì, ó Ë³äçå ³ Ìàã³ë¸âå) ïðàâîäçÿöü ³õ ñóìåñíà ç ìÿñöîâûì³ îðãàíàì³ ¢ëàäû. Òàìó ¢äçåë ó ³õ áÿðóöü äçÿñÿòê³ òûñÿ÷ ÷àëàâåê.

Íå ìàãó íå ñïûí³ööà ³ íà ³äý³ ñòâàðýííÿ áåëàðóñêàìî¢íàãà ¢í³âåðñ³òýòà. ßê ÿ ¢æî êàçàëà âûøýé, ïàä ãýòàé ³í³öûÿòûâàé ïàäï³ñàë³ñÿ áîëüø ÷ûì 55 òûñÿ÷ ÷àëàâåê. 15 ñàêàâ³êà 2018 ã. ïà ðàøýíí³ Ðàäû ÒÁÌ áû¢ çàðýã³ñòðàâàíû Óí³âåðñ³òýò ³ìÿ Í³êà Ã³ëåâ³÷à ÿê ïðûâàòíàÿ ¢ñòàíîâà âûøýéøàé àäóêàöû³ ç íàâó÷àííåì íà áåëàðóñêàé ìîâå. Íà ñ¸ííÿøí³ äçåíü äçåéíàñöü óí³âåðñ³òýòà àæûööÿ¢ëÿåööà ïà íåêàëüê³õ íàê³ðóíêàõ: ïðàâÿäçåííå êóðñà¢ ïà àñíîâíûõ ïðàäìåòàõ, ðàñïðàöî¢êà ³ âûäàííå ïàäðó÷í³êà¢, à òàêñàìà âó÷ýáíà-ìåòàäû÷íûõ êîìïëåêñà¢. Óæî ïàäàäçåíû äàêóìåíòû íà àòðûìàííå ë³öýíç³³ äëÿ àæûööÿ¢ëåííÿ íàáîðó ñòóäýíòà¢ íà àñíîâíûÿ ñïåöûÿëüíàñö³ äëÿ äàëåéøàãà íàâó÷àííÿ íà áåëàðóñêàé ìîâå. Ìîæíà øìàò ÿø÷ý ðàñïàâÿäàöü ïðà ðàçíàñòàéíûÿ ³í³öûÿòûâû ³ ïðàåêòû, ÿê³ÿ àæûööÿ¢ëÿþöü ðîçíûÿ ãðàìàäñê³ÿ àðãàí³çàöû³, à òàêñàìà àñîáíûÿ àêòûâ³ñòû: ãýòà ³ äçåéíàñöü êóðñà¢ äëÿ äçåòàê, ðàñïðàöî¢êà ³ âûäàííå ðàçíàñòàéíûõ äûñêà¢ ç ìóçû÷íûì³ òâîðàì³ áåëàðóñêàìî¢íûõ à¢òàðà¢, êí³ã, ó òûì ë³êó ïåðàêëàäçåíûõ ç ³íøûõ ìî¢. Ç ïàøûðýííåì ²Ò-òýõíàëîã³é ç'ÿâ³ëàñÿ øìàò ëþäçåé, ÿê³ÿ ñòâàðàþöü ïðàãðàìíûÿ ïðàäóêòû, àáî ïåðàêëàäàþöü ³õ íà áåëàðóñêóþ ìîâó. Ñêëàäàíà ¢ñ¸ ïåðàë³÷ûöü ó àäíûì âûñòóïå. Òûì áîëüø, øòî êîæíû äçåíü ç'ÿ¢ëÿþööà íîâûÿ ³äý³ ³ ³í³öûÿòûâû. Àäíàê, ìû ìóñ³ì çàçíà÷ûöü íàñòóïíàå.

Àäñóòíàñöü ó äçÿðæà¢íàé ïàë³òûöû ðýàëüíûõ ïëàíà¢ ïà âûïðà¢ëåíí³ ñ³òóàöû³ ç âûêàðûñòàííåì áåëàðóñêàé ìîâû íå ñïðûÿå ÿå ïàøûðýííþ. Íàäâàðîòà, ñ¸ííÿ ìû ìóñ³ì çàçíà÷ûöü, øòî ãýòû äûñáàëàíñ ïðàìà àäá³âàåööà íà äçÿðæà¢íûì ñóâåðýí³òýöå. ßê áû íàì í³ õàöåëàñÿ, íàìàãàííÿì³ òîëüê³ ãðàìàäçÿíñêàé ñóïîëüíàñö³ íà¢ðàä ö³ ¢äàñöà âÿðíóöü áåëàðóñêóþ ìîâó ¢ ñôåðó àô³öûéíàãà ¢æûòêó ³ çàáÿñïå÷ûöü ¸é ïî¢íàôóíêöûÿíàëüíû ñòàòóñ. Òîëüê³ êàíêðýòíûÿ ìåðû íà ñàìûì âûñîê³ì äçÿðæà¢íûì óçðî¢í³ ìîãóöü âÿðíóöü ìîâå òûòóëüíàé íàöû³ íàøàé êðà³íû ÿå íàòóðàëüíàå âûêàðûñòàííå ¢ øòîäç¸ííûì æûöö³.

Òðûööàöü ïåðàìîæöà¢ ãàðàäçåíñêàé àáëàñíîé àë³ìï³ÿäû ïà áåëàðóñêàé ìîâå ³ ë³òàðàòóðû ñÿðîä øêîëüí³êà¢

Çà äâàööàöü ïÿöü ê³ëàìåòðà¢ àä Ãàðîäí³ çàâÿðøûëàñÿ äçÿñÿòàÿ ïà ë³êó àáëàñíàÿ àë³ìï³ÿäà ïà áåëàðóñêàé ìîâå ³ ë³òàðàòóðû ñÿðîä ñÿðýäí³õ íàâó÷àëüíûõ óñòàíî¢. ² ¢æî äâà ãàäû ¢äçåëüí³êà¢ ãýòàãà, òðýöÿãà òóðà àãóëüíàíàöûÿíàëüíàé àë³ìï³ÿäû ïðûìàå Ñê³äçåëüñê³ ñåëüñêàãàñïàäàð÷û ïðàôåñ³éíû ë³öýé.

Ðàíåé àáëàñíóþ àë³ìï³ÿäó ïà áåëàðóñêàé ìîâå ³ ë³òàðàòóðû ñÿðîä øêîëüí³êà¢ ïðàâîäç³ë³ ¢ ïàìÿøêàíí³ ýëåêòðà-òýõí³÷íàãà êàëåäæà.

Õòî æ ÿíû ïåðàìîæöû òðýöÿãà òóðó àãóëüíàíàöûÿíàëüíàé àë³ìï³ÿäû? Áî íå¢çàáàâå ïðîéäçå ÷àöâ¸ðòû ³ çàêëþ÷íû òóð, ÿê³ çàâåðøûööà ¢ãàíàðàâàííåì ëåïøûõ çíà¢öà¢ áåëàðóñêàãà ñëîâà ñÿðîä øêîëüí³êà¢. Àä áîëüø ÿê øàñö³ äçÿñÿòêà¢ óäçåëüí³êà¢ äûïëîìû ïåðàìîæöà¢ àä òðýöÿãà äà ïåðøàãà ìåñöà¢ äàñòà³ñÿ òðûööàö³ øêîëüí³êàì ç äçåñÿö³ ðà¸íà¢ Ãàðàäçåíø÷ûíû. ßø÷ý äçåâÿö¸ðà àòðûìàë³ ãðàìàòû ¢äçåëüí³êà¢.

ßê çà¢âàæûëà àðãàí³çàòàð àë³ìï³ÿäû Ñâÿòëàíà Ãóçàâà ç ³íñòûòóòà ¢äàñêàíàëåííÿ íàñòà¢í³êà¢, ãýòàÿ àë³ìï³ÿäà âûÿâ³ëà "ïðàðû¢ ãîäà" - âûäàòíóþ ïàäðûõòî¢êó äçåâÿö³êëàñí³êà ç ñÿðýäíÿé øêîëû ¹ 15 ãîðàäà Ë³äû Ìàêñ³ìà Êàëÿñ³íñêàãà. ¨í çàðàá³¢ ïàä÷àñ âûïðàáàâàííÿ¢ àë³ìï³ÿäû 88,55 áàëà ñà 100, ³ àòðûìà¢ äûïëîì ïåðøàé ñòóïåí³ ñÿðîä äçåâÿö³êëàñí³êà¢. Ç íåâÿë³ê³ì àäñòàâàííåì àä ÿãî âûéøëà âó÷àí³öà ñÿðýäíÿé øêîëû ¹ 9 ãîðàäà Ñëîí³ìà Äàð'ÿ Òðàõ³ìîâ³÷, ÿêàÿ çàðàá³ëà 81,45 áàëà. ßíà òàêñàìà áûëà ¢çíàãàðîäæàíà äûïëîìàì ïåðøàé ñòóïåí³. Äðóãîå ìåñöà çàðàá³ë³ äçåâÿö³êëàñí³ê³ Ìàðûÿ Ëîïàí, Àë³íà Ñóðêîíò (àáåäçâå ç Ë³äû), Àëåñÿ Ãàïîí³ê ç ñÿðýäíÿé øêîëû ¹ 13 Ãàðîäí³. Òðýö³ÿ ìåñöû çàâàÿâàë³ Óëüÿíà Àñòðàìîâ³÷ ç Àøìÿíà¢, Àíæàë³êà Ñöåôàíîâ³÷ äû ²ëüÿ Êóêàëîâ³÷ ç Ãàðîäí³, Äç³ÿíà Ì³ñåéêà äû Â³ÿëåòà Ðóñÿëåâ³÷ ç Âîðàíà¢ø÷ûíû, à òàêñàìà Àíàñòàñ³ÿ Ðàäçþê ç Ë³ä÷ûíû.

Äçÿñÿòûÿ êëàñû âûÿâ³ë³ äçåâÿöü ïåðàìîæöà¢ âîáëàñö³. Ìàðòà Ï³ëåöêàÿ ç Ãàðîäí³ ³ Â³êòîðûÿ Êàïûø ñà Ñìàðãîíñêàãà ðà¸íà àòðûìàë³ ïåðøûÿ äûïëîìû àë³ìï³ÿäû ñÿðîä ãýòàé ¢çðîñòàâàé ãðóïû. Òðû äçåñÿö³êëàñí³öû: Ìàðûÿ Ñòàòêåâ³÷ ç Ãàðîäí³, Ðýíàòà Ãóðûíà ñà Ñê³äçåëÿ äû Þë³ÿ Ë³ñ³öà ç Íàâàãðàäñêàãà ðà¸íà çàâàÿâàë³ äðóã³ÿ ìåñöû. ² äûïëîìû òðýöÿãà ìåñöà àòðûìàë³ Ïà¢ë³íà Ðóñþêåâ³÷ ç Ë³äû, Ìàðãàðûòà Ñöÿïàíîâ³÷ ñà Ñê³äçåëÿ, Ýëüâ³ðà Ñêðûïêî ç Àñòðàâå÷÷ûíû äû Àíàñòàñ³ÿ Æóðíåâ³÷ ç Ãàðîäí³.

Àòìàñôåðà ³ àðãàí³çàöûÿ ìåðàïðûåìñòâà ¢çíàãàðîäû ãàðìàí³÷íà àäïàâÿäàë³ äóõó áåëàðóñêàãà ñâÿòà. Ó ïåðàïûíêàõ ïàì³æ âûñòóïî¢öàì³ ³ ¢çíàãàðîäàì³ íà ñöýíå ç'ÿ¢ëÿë³ñÿ äç³öÿ÷ûÿ âàêàëüíûÿ ãðóïû ³ ñàë³ñòû ç ñÿðýäíÿé øêîëû ¹ 3 Ñê³äçåëÿ, à çàâÿðøû¢ ³ ïðîãðàìó ãóðò ìàëûõ ÷àðë³äýðàê.

² àïîøíÿÿ, àëå íàéâàæíåéøûÿ ¢ øýðàãó ïåðàìîæöà¢ ñòàë³ àäç³íàööàòûÿ êëàñû - âûïóñêíûÿ ¢ ãýòûì íàâó÷àëüíûì ãîäçå.Ç ³õ Þë³ÿ Êàç³íñêàÿ ç Ë³äû ³ Ãàííà Ëàáîöêàÿ ç Ãàðîäí³ ïàâåçë³ äàäîìó äûïëîìû ïåðøàé ñòóïåí³. Äðóã³ÿ ìåñöû ñÿðîä "àäç³íàööàòûõ" àòðûìàë³ Ìàðãàðûòà Ïÿòðîâà ç Ãàðîäí³, Àíàñòàñ³ÿ Íàâàñåëüñêàÿ ç Àøìÿíà¢, à òàêñàìà Àíàñòàñ³ÿ Êóçüì³÷ ç Êàðýë³÷à¢. Òðýö³ÿ ïà âàðòàñö³ ïåðàìîæöà¢ äûïëîìû çàðàá³ë³ Àíàñòàñ³ÿ À¢ðàìåíêà äû Ìàðûÿ Þðøà ç Ë³äû, Ë³ëåÿ Êàçàê äû Êàöÿðûíà ßçýï÷ûê ç Ãàðîäí³, à òàêñàìà Ë³çàâåòà Ëàáêîâà ñà Ñìàðãîí³.

Àáëàñíàÿ àðãàí³çàöûÿ Òàâàðûñòâà áåëàðóñêàé ìîâû òðàäûöûéíà ¢äçåëüí³÷àå âà ¢ðà÷ûñòàñöÿõ ïà ¢çíàãàðîäæàíí³ ïåðàìîæöà¢. Òðû äçÿñÿòê³ êí³æàê áåëàðóñê³õ à¢òàðà¢ íà ë³òàðàòóðíóþ ö³ ã³ñòàðû÷íóþ òýìàòûêó àòðûìàë³ äçåö³ ¢ äàäàòàê äà äûïëîìà ïåðàìîæöû. Óñòóïíàå ñëîâà áûëî äàäçåíà íà ïà÷àòêó ³ìïðýçû ñòàðøûí³ àáëàñíîé Ðàäû ÒÁÌ Â³êòàðó Ïàðô¸íåíêó. Ïðûñóòí³÷àë³ ¢ çàëå ñåëüñêàãàñïàäàð÷àãà ïðàôåñ³éíàãà ë³öýÿ òàêñàìà ñÿáðû Ñê³äçåëüñêàé ðà¸ííàé àðãàí³çàöû³.

Íàø êàð.

Âàëÿíö³íå Ðàìàíöýâ³÷ - 85

Âàëÿíö³íà Êàðëà¢íà ÐÀÌÀÍÖÝÂ²× ³ñ¸ííÿ-àäç³í çñàìûõ äçåéíûõ ³àêòûâ¢íûõ ñÿáðî¢ ÒÁÌ. Ñâà¸ æûöö¸ ÿíà ïðûñâÿö³ëà íÿë¸ãêàé íàñòà¢í³öêàé ïðàöû, ðîäíàé ìîâå. Áûëà íàñòà¢í³öàé ïà÷àòêîâûõ êëàñà¢, áåëàðóñêàé ìîâû ³ ë³òàðàòóðû, ìåòàäûñòàì, çàãàä÷ûêàì êàá³íåòà áåëàðóñêàé ìîâû ³ ë³òàðàòóðû Ì³íñêàãà ãàðàäñêîãà ³íñòûòóòà ¢äàñêàíàëåííÿ íàñòà¢í³êà¢, âûêëàä÷ûêàì ñó÷àñíàé áåëàðóñêàé ìîâû ³ ìåòîäûê³ ìîâû ¢ ïåäêàëåäæû ¹ 1. ßíà ñÿáàð ðýñïóáë³êàíñêàé Ðàäû ÒÁÌ ³ìÿ Ô. Ñêàðûíû ç 1989 ãîäà.

Íàðàäç³ëàñÿ Â.Ê. Ðàìàíöýâ³÷ (Ë³íêåâ³÷) 3 ëþòàãà 1935 ãîäà ¢ â. Ëûø÷à, øòî íà Ï³íø÷ûíå. Â¸ñêà ìåñö³ëàñÿ íà áåðàãàõ ïðûãîæàé ðý÷ê³ Â³ñë³öà. Ïåðøûÿ ¢ðàæàíí³ äçÿö³íñòâà áûë³ çâÿçàíû ç ãýòàé ðà÷óëêàé, ïðûãîæûì³ ïàëåñê³ì³ êðàÿâ³äàì³ ³ æûõàðàì³ â¸ñê³. Ó âàéíó â¸ñêà áûëà ñïàëåíà ôàøûñòàì³. Ó ïàñëÿâàåííû ÷àñ Ë³íêåâ³÷û ïàáóäàâàë³ñÿ ¢ ñóñåäíÿé â¸ñöû Âîñòðà¢ êàëÿ Ïàãîñöêàãà âîçåðà.

Áàöüêà Êàðîëü Àäàìàâ³÷ ³ ìàìà Àëåíà Ô¸äàðà¢íà àêàçàë³ íà ñâà³õ äçÿöåé Âàëÿíö³íó, Ç³íî÷ÿ ³ Ë³ëåþ âÿë³ê³ ¢ïëû¢, âûõàâàë³ ³õ ó ïàâàçå äà Áîãà ³ ëþäçåé.

Âó÷ûööà ¢æî äàâÿëîñÿ ïàñëÿ âàéíû. Ó Ïàãîñò-Çàãàðîäñêóþ øêîëó ïàéøëà ¢ âåðàñí³ 1944 ãîäà. Âó÷ûëàñÿ ë¸ãêà, ç àõâîòàþ. Áûëà ¢ çàõàïëåíí³ àä ìíîã³õ ñâà³õ íàñòà¢í³êà¢, òàìó ³ âûðàøûëà çâÿçàöü ñâîé ë¸ñ ñà øêîëàé - ñòàöü íàñòà¢í³öàé.

Ó 1954 ãîäçå ïà÷ûíàåööà ÿå 50-ãàäîâû ïåäàãàã³÷íû øëÿõ.

Ç 1954 ïà 1959 ãîä ÿíà ïðàöóå ñïà÷àòêó âàæàòàé, à ïîòûì íàñòà¢í³öàé Ñòàøàíñêàé ÑØ Ëàã³øûíñêàãà ðà¸íà Áåðàñöåéñêàé âîáëàñö³, çàòûì ó Íàâàäâîðñêàé ñÿì³ãîäöû ãýòàãà æ ðà¸íà.

Ç 1959 ïà 1961 ãîä âó÷ûööà ¢ Ï³íñê³ì ïåäàãàã³÷íûì âó÷ûë³ø÷û ³ìÿ À.Ñ. Ïóøê³íà ïà ñïåöûÿëüíàñö³ íàñòà¢í³ê ïà÷àòêîâûõ êëàñà¢. Àêòû¢íà ¢äçåëüí³÷àå ¢ ãðàìàäñê³ì æûöö³ ³ ìàñòàöêàé ñàìàäçåéíàñö³. Âó÷ûë³ø÷à çàêàí÷âàå ç àäçíàêàé.

Ç 1963 ãîäà Âàëÿíö³íà Êàðëà¢íà æûâå ³ ïðàöóå ¢ Ì³íñêó, êóäû ïåðàåõàëà ïà ìåñöû ïðàöû ìóæà ²âàíà Êàíñòàíö³íàâ³÷à. Ó Ì³íñêó äà ÿå ïðûéøëà ïåäàãàã³÷íàÿ âÿäîìàñöü. Ó ÑØ ¹ 72 Çàâîäñêàãà ðà¸íà ãîðàäà ÿíà âûêëàäàå äà 1969 ãîäà ¢ ïà÷àòêîâûõ êëàñàõ, ïîòûì ÿø÷ý øýñöü ãàäî¢ (1969-1975) íàâó÷àå äçÿöåé ãýòàé æà øêîëû ðîäíàé ìîâå ³ ë³òàðàòóðû. Àäíà÷àñîâà (1967-1972) çàâî÷íà âó÷ûööà íà áåëàðóñê³ì àääçÿëåíí³ ô³ëàëàã³÷íàãà ôàêóëüòýòà Ì³íñêàãà ïåäàãàã³÷íàãà ³íñòûòóòà ³ìÿ Ìàêñ³ìà Ãîðêàãà. Âó÷ûëàñÿ ë¸ãêà, áî ìåëà ¢æî çíà÷íû ïåäàãàã³÷íû äîñâåä.

Ãàðàäñê³ àääçåë àäóêàöû³ çà¢âàæû¢ çäîëüíóþ, òàëåíàâ³òóþ íàñòà¢í³öó ³ ïðàïàíàâà¢ ¸é óçíà÷àë³öü êàá³íåò áåëàðóñêàé ìîâû ³ ë³òàðàòóðû Ì³íñêàãà ãàðàäñêîãà ³íñòûòóòà ¢äàñêàíàëåííÿ íàñòà¢í³êà¢. Òóò Âàëÿíö³íà Êàðëà¢íà äàïðàöàâàëà 17 ãàäî¢ (1975-1992) äà ñàìàãà âûõàäó íà ïåíñ³þ. ¨é ïàäàáàëàñÿ ïðàöàâàöü ç ëþäçüì³, íàñòà¢í³ê³ ÿå âåëüì³ ïàâàæàë³ çà ø÷ûðàñöü, äîáðàçû÷ë³âàñöü, êàìóí³êàáåëüíàñöü, ìíîã³ÿ ç ³õ ³ çàðàç çãàäâàþöü ÿå äîáðûì ñëîâàì.

1985 ãîäçå Ì³í³ñòýðñòâà àñâåòû ïðûñâî³ëà ¸é çâàííå "Âûäàòí³ê íàðîäíàé àñâåòû ÁÑÑÐ". Ó 80-90-ûÿ ãàäû Âàëÿíö³íà Êàðëà¢íà øìàò äðóêóåööà íà ñòàðîíêàõ áåëàðóñê³õ ïåäàãàã³÷íûõ âûäàííÿ¢: ïàïóëÿðûçóå ïåðàäàâû ïåäàãàã³÷íû äîñâåä íàñòà¢í³êà¢ áåëàðóñêàé ìîâû ³ ë³òàðàòóðû ã. Ìåíñêà, ïóáë³êóå ñâàå ¢ëàñíûÿ ðàñïðàöî¢ê³ ìåðàïðûåìñòâà¢, ïðûñâå÷àíûÿ 500-ãîäçþ Ôðàíö³øêà Ñêàðûíû, 150-ãîäçþ Êàñòóñÿ Êàë³íî¢ñêàãà.

Ç êàíöà 80-õ ãàäî¢ ó Áåëàðóñ³ ïà÷ûíàåööà íîâû ¢çäûì íàöûÿíàëüíàãà àäðàäæýííÿ, Âàëÿíö³íà Êàðëà¢íà ø÷ûðà ³ çàõîïëåíà ïàäòðûìàëà ÿãî. ßíà øìàò çðàá³ëà äëÿ òàãî, êàá ó Ìåíñêó ¢ç³í³êë³ ñïà÷àòêó áåëàðóñêàìî¢íûÿ êëàñû, à ïàñëÿ ³ øêîëû. Ïåðøàé òàêîé øêîëàé ñòàëà ÑØ ¹ 108.

Ïðà ¢êëàä Âàëÿíö³íû Ðàìàíöýâ³÷ ó ìåòîäûêó âûêëàäàííÿ ðîäíàé ìîâû ñâåä÷ûöü äàïàìîæí³ê "Àë³ìï³ÿäû ïà áåëàðóñêàé ìîâå" (ó ñóà¢òàðñòâå ç ß. Ëà¢ðýëàì ³ Æ. Ïðûéìàê), âûïóø÷àíû ¢ 1987 ãîäçå ¢ âûäàâåöòâå "Íàðîäíàÿ àñâåòà".

Ðàçàì ç ëåïøûì³ äî÷êàì³ ³ ñûíàì³ Áåëàðóñ³ ÿíà áûëà ëÿ âûòîêà¢ íàøàé àðãàí³çàöû³ ÒÁÌ ³ìÿ Ôðàíö³øêà Ñêàðûíû, óäçåëüí³÷àëà ¢ ÿãî I ç'åçäçå ³ âà ¢ñ³õ àñòàòí³õ ç'åçäàõ, ïàñòàÿííà ¢âàõîäç³öü ó ðýñïóáë³êàíñêóþ Ðàäó ÒÁÌ. ßíà ïðàêòû÷íà ðóõàëà ñïðàâó áåëàðóñ³çàöû³: ðàñïðàöàâàëà ñïåöûÿëüíóþ ïðàãðàìó ³ ïà ¸é àðãàí³çî¢âàëà ³ âÿëà êóðñû áåëàðóñêàé ìîâû ç íàñòà¢í³êàì³, âàéñêî¢öàì³.

Ó 1993 ãîäçå ÒÁÌ ³ìÿ Ô. Ñêàðûíû âûäàëà ÿå êí³æêó "Ïà÷àòê³ ðîäíàé ìîâû" - äàïàìîæí³ê äëÿ ¢ñ³õ òûõ, õòî çàõà÷à¢ âûâó÷àöü áåëàðóñêóþ ìîâó ³ ðàçìà¢ëÿöü íà ¸é. Òàäû, íà ïà÷àòêó 90-õ, ñ³ñòýìà êóðñà¢ ÒÁÌ ïà âûâó÷ýíí³ áåëàðóñêàé ìîâû äàâîë³ ïë¸ííà ïðàöàâàëà íå òîëüê³ ¢ ñòàë³öû, àëå ³ ïà ¢ñ¸é ðýñïóáë³öû. Íà êóðñû ³øë³ íàñòà¢í³ê³ ðîçíûõ ïðîô³ëÿ¢, ³íæûíåðíà-òýõí³÷íûÿ ðàáîòí³ê³, ñóïðàöî¢í³ê³ ÊÄÁ, ì³ë³öû³, àðì³³. Ó äàïàìîãó ³ì ó 1991-1992 ãàäàõ ãàçåòà "Íàøà ñëîâà" àìàëü ïà¢ãîäà çíîìàðà ¢ íóìàð äðóêàâàëà ïà÷àòêîâû êóðñ âî÷íà-çàâî÷íàé øêîëû Âàëÿíö³íû Ðàìàíöýâ³÷. Ãýòûÿ ïóáë³êàöû³ ³ ëÿãë³ ¢ àñíîâó öóäî¢íàãà äàïàìîæí³êà "Ïà÷àòê³ ðîäíàé ìîâû". Íàêëàä êí³ã³ ¢ 20 000 àñîáí³êà¢ âåëüì³ õóòêà ðàçûøî¢ñÿ.

Òàäû æ, ó 1993 ãîäçå ¢ ñóà¢òàðñòâå ç Ó. Òàíàíà, Âàëÿíö³íà Êàðëà¢íà ïàäðûõòàâàëà ³ âûäàëà "Áåëàðóñêóþ ìîâó: Äàïàìîæí³ê äëÿ âàéñêî¢öà¢". Êóðñ áû¢ ðàçë³÷àíû íà 26 çàíÿòêà¢. Âîãäóê³ íà ãýòóþ êí³ãó áûë³ ñàìûÿ íàéëåïøûÿ.

À ¢ 1996 ãîäçå âûäàâåöòâà "Áåëàðóñêàÿ ýíöûêëàïåäûÿ" âûïóñê³ëà ÿø÷ý àäíó êí³ãó Â.Ê. Ðàìàíöýâ³÷ "Ðóññêî-áåëîðóññêèé ñëîâàðü äëÿ âîåííûõ" (ó ñóà¢òàðñòâå ç Ì. Êðû¢êî, Â. Ïóëêî ³ Ñ. Òàíàíà).

Ñÿáðû Ôðóíçåíñêàé àðãàí³çàöû³ ÒÁÌ ã. Ìåíñêà, à òàêñàìà Ñàêðàòàðûÿò ÒÁÌ ³ ðýäàêöûÿ ãàçåòû "Íàøà ñëîâà" â³íøóþöü øàíî¢íóþ Âàëÿíö³íó Êàðëà¢íó, íÿñòîìíóþ ðóïë³â³öó Òàâàðûñòâà áåëàðóñêàé ìîâû, ç þá³ëååì!

Æàäàåì ìîöíàãà çäàðî¢ÿ, äî¢ã³õ ãàäî¢ æûööÿ, öóäî¢íàãà íàñòðîþ. Íÿõàé êîæíû äçåíü áóäçå ¢ ðàäàñöü!

Ó ñíåæí³ 1992 ãîäà Âàëÿíö³íó Êàðëà¢íó çàïðàñ³ë³ ïðàöàâàöü âûêëàä÷ûöàé áåëàðóñêàé ìîâû ³ ë³òàðàòóðû ¢ ïåäàãàã³÷íàå âó÷ûë³ø÷à ¹ 2 (ç 1994 ãîäà - ïåäàãàã³÷íû êàëåäæ ¹ 1). Òóò ÿø÷ý áîëüø ðàñêðû¢ñÿ ÿå ïåäàãàã³÷íû òàëåíò. Ó ãýòû ÷àñ íàâó÷àííå ¢ êàëåäæû âÿëîñÿ íà áåëàðóñêàé ìîâå. Ó 1994 ãîäçå áûëî àäêðûòà íîâàå àääçÿëåííå, ÿêîå íà áàçå ñÿðýäíÿé øêîëû ðûõòàâàëà íàñòà¢í³êà¢ áåëàðóñêàé ìîâû ³ ë³òàðàòóðû. Âàëÿíö³íà Êàðëà¢íà ñòàëà âÿäó÷ûì ñïåöûÿë³ñòàì íà ãýòûì àääçÿëåíí³: íà àñíîâå ¢ëàñíàãà äîñâåäó ðàñïðàöàâàëà ïðàãðàìó ïà ìåòîäûêàõ âûêëàäàííÿ áåëàðóñêàé ìîâû, ë³òàðàòóðû, ëåêñ³÷íûì àíàë³çå òýêñòó, ñó÷àñíàé áåëàðóñêàé ìîâå, òýîðû³ ë³òàðàòóðû.

Íàì ïàø÷àñö³ëà 10 ãàäî¢ ïðàöàâàöü ïîáà÷ ç Âàëÿíö³íàé Êàðëà¢íàé, áûöü êóðàòàðàì³ ¢ ïàðàëåëüíûõ ãðóïàõ íà áåëàðóñê³ì àääçÿëåíí³, çðàá³öü çà ãýòû ÷àñ òðû âûïóñê³ íàñòà¢í³öà¢. Äàâÿëîñÿ àìàëü øòîäçåíü áà÷ûööà ç ¸þ, âó÷ûööà æûöö¸âàé ³ ïåäàãàã³÷íàé ìóäðàñö³. Íà ¢ðîêàõ ³ ¢ ïàçàêëàñíàé ðàáîöå ÿíà ³ìêíóëàñÿ ôàðìàâàöü ó áóäó÷ûõ íàñòà¢í³êà¢ ðîäíàé ìîâû ³ ë³òàðàòóðû ãëûáîêóþ ïàâàãó äà ïðàôåñ³³, ëþáî¢ äà Áàöüêà¢ø÷ûíû, ÿå ã³ñòîðû³ êóëüòóðû, äà íàðîäíûõ çâû÷àÿ¢ ³ àáðàäà¢, äà âûâó÷ýííÿ ñâà³õ êðàí¸¢. Âÿë³êàé àðãàí³çàöûéíàé óäà÷àé Âàëÿíö³íû Êàðëà¢íû áûëî ñòâàðýííå ¢ êàëåäæû ë³òàðàòóðíàãà àá'ÿäíàííÿ "Ìàëàäç³÷îê". Ëåïøûÿ òâîðû ìàëàäûõ ë³òàðàòàðà¢ äðóêàâàë³ñÿ ¢ "Ðîäíûì ñëîâå", "Ïåðøàöâåöå", "Ìàëàäîñö³", "Âÿñ¸ëöû", "Ðàí³öû" ³ ³íøûõ âûäàííÿõ. Ðýãóëÿðíà âûïóñêàë³ñÿ àëüìàíàõ³ "Ìàëàäç³÷êà" - óñÿãî ³õ âûéøëà 17.

Ñòàðàííÿì³ Âàëÿíö³íû Êàðëà¢íû ÿø÷ý ¢ 1996 ãîäçå ¢ êàëåäæû áûëà ñòâîðàíà ñóïîëêà ÒÁÌ, ó ÿêóþ íà òîé ÷àñ óâàõîäç³ëà çâûø 180 ñÿáðî¢ ç ë³êó íàâó÷ýíöà¢ ³ âûêëàä÷ûêà¢. Ãýòà áûëà ñàìàÿ ìàñàâàÿ àðãàí³çàöûÿ ÒÁÌ Ôðóíçåíñêàãà ðà¸íà ãîðàäà Ìåíñêà.

Çâûø 20 ãàäî¢ ÿíà áûëà ñÿáðàì ðýäêàëåã³³ ÷àñîï³ñà "Ðîäíàå ñëîâà", ïðûìàëà àêòû¢íû ¢äçåë ó ÿå ïàñåäæàííÿõ, ÷àñòà äðóêàâàëàñÿ íà ñòàðîíêàõ ãýòàãà âûäàííÿ, äçåë³ëàñÿ ñâà³ì áàãàòûì ïåäàãàã³÷íûì äîñâåäàì ç íàñòà¢í³êàì³-áåëàðóñàâåäàì³ ðýñïóáë³ê³.

Íàâóêîâà-ìåòàäû÷íû öýíòð âó÷ýáíàé êí³ã³ ³ ñðîäêà¢ íàâó÷àííÿ ÷àñòà çàïðàøà¢ ÿå ¢ ÿêàñö³ ýêñïåðòà ïàäðó÷í³êà¢ ³ íàâó÷àëüíûõ äàïàìîæí³êà¢ äëÿ øêîë. ßíà ðýöýíçàâàëà ìíîã³ÿ ïàäðó÷í³ê³ ³ äàïàìîæí³ê³ ïà áåëàðóñêàé ìîâå ³ ë³òàðàòóðû.

Çà ÷àñ ïðàöû ¢ êàëåäæû ç ÿå ¢äçåëàì ïðàéøë³ øìàòë³ê³ÿ ñóñòðý÷û íàâó÷ýíöà¢ ³ âûêëàä÷ûêà¢ ç ï³ñüìåíí³êàì³, íàâóêîâöàì³. Ó íàñ áûâàë³ Ñÿðãåé Ãðàõî¢ñê³, Í³ë Ã³ëåâ³÷, Ãåíàäçü Áóðà¢ê³í, Àíàòîëü Âÿðö³íñê³, Êàñòóñü Öâ³ðêà, Ýðíåñò ßëóã³í, Óëàäç³ì³ð Ë³ïñê³, Ñÿðãåé Çàêîíí³êà¢, Óëàäç³ì³ð Ñîäàëü, Ì³êîëà Ìàëÿ¢êà, Óëàäç³ì³ð Àðëî¢, Ëåàí³ä Äðàíüêî-Ìàéñþê, Ýäóàðä Àêóë³í, Àëåñü Ìàñàðýíêà, Ëåàí³ä Ïðàí÷àê, Àëåñü Áàäàê, ²âàí Êóðáåêà, Àëà Êàíàïåëüêà, àðòûñòêà Ãàë³íà Äçÿã³ëåâà, íàðîäíû ìàéñòàð ³ ìóçûêà Óëàäç³ì³ð Ïóçûíÿ, áàðä Çì³öåð Áàðòîñ³ê ³ ìíîã³ÿ-ìíîã³ÿ ³íøûÿ òâîðöû. Íàâó÷ýíöû ðýãóëÿðíà íàâåäâàë³ Äîì ë³òàðàòàðà, Äîì äðóæáû ç çàìåæíûì³ êðà³íàì³, ë³òàðàòóðíûÿ ìóçå³ Ìåíñêà, ïðû ãýòûì ÿíû ÷àñòà ïðûìàë³ àêòû¢íû óäçåë ó âå÷àðûíàõ, âûñòóïàë³ ç ÷ûòàííåì òâîðà¢.

À ÿê³ÿ ö³êàâûÿ ýêñêóðñ³³ ïà ã³ñòàðû÷íûõ ³ ë³òàðàòóðíûõ ìÿñö³íàõ Áåëàðóñ³ ïðàâîäç³ë³ñÿ ç ÿå ¢äçåëàì: Ñòðî÷ûöû, Ðàêàö¸¢ø÷ûíà, Àêîïû, Êàðï³ëà¢êà, Âÿçûíêà, Àê³íü÷ûöû, Ñìîëüíÿ, Êóøëÿíû, Äóäóòê³, Ïîëàöê, Ì³ð, Íÿñâ³æ! À ïîòûì ïðà ¢áà÷àíàå ³ ïà÷óòàå ¢ ãýòûõ ïàåçäêàõ íàøû íàâó÷ýíöû ðàñêàçâàë³ íà ñòàðîíêàõ øìàòòûðàæíàé ãàçåòû "Âåñí³ê ïåäêàëåäæà", àëüìàíàõàõ "Ìàëàäç³÷îê", "Ã³ñòîðûÿ ³ ìû", ðýñïóáë³êàíñê³õ ãàçåòàõ.

Ç 2004 ïà 2008 ãîä Âàëÿíö³íà Êàðëà¢íà ïðàöàâàëà ðýäàêòàðàì ³ ïåðàêëàä÷ûêàì ó âûäàâåöòâå "Íàðîäíàÿ àñâåòà". Çà ãýòû ÷àñ ïåðàêëàëà íà áåëàðóñêóþ ìîâó ³ àäðýäàãàâàëà áîëüø çà 20 ïàäðó÷í³êà¢ ïà ìàòýìàòûöû, ô³ç³öû, õ³ì³³, ã³ñòîðû³, ãåàãðàô³³.

Ç ãýòàãà æ 2004 ãîäà ÿíà àêòû¢íà ñóïðàöî¢í³÷àå ç âûäàâåöê³ì öýíòðàì êàñö¸ëà ñâ. Ñûìîíà ³ ñâ. Àëåíû, ÿê³ì ê³ðóå êñ¸íäç Óëàäç³ñëà¢ Çàâàëüíþê. ßíà ðýäàãóå ³ êàðýêö³ðóå ìíîã³ÿ ðýë³ã³éíûÿ âûäàíí³. Ãýòàÿ ðàáîòà âåëüì³ êàðïàòë³âàÿ ³ àäêàçíàÿ. Ç ÿå ¢äçåëàì âûéøë³ "Åâàíãåëëå", êí³ãà Ó. Çàâàëüíþêà "Ðîäíàÿ ìîâà ¢ äóõî¢íûì æûöö³ Áåëàðóñ³".

Ó 2008 ãîäçå ç'ÿâ³¢ñÿ á³áë³ÿãðàô³÷íû ïàêàçàëüí³ê "Áåëàðóñê³ÿ ï³ñüìåíí³ê³ íà ñòàðîíêàõ ÷àñîï³ñà "Ðîäíàå ñëîâà" (ó ñààâòàðñòâå ç À. Âûñîöêàé, Ó. Êóë³êîâ³÷àì, À. ×ýòàì). Ó ãýòàé êí³çå ñàáðàíà á³áë³ÿãðàô³ÿ ìàòýðûÿëà¢ ïðà 479 áåëàðóñê³õ ï³ñüìåíí³êà¢, çâåñòê³ ïðà ÿê³õ äðóêàâàë³ñÿ ¢ ÷àñîï³ñå ç 1988 ïà 2007 ãîä.

Íàïÿðýäàäí³ Êàëÿäà¢ 2009 ãîäà ¢ âûäàâåöòâå "Íàðîäíàÿ àñâåòà" ïàáà÷û¢ ñâåò ÿå "Ñëî¢í³ê ñó÷àñíàé áåëàðóñêàé ìîâû", ïàäðûõòàâàíû ¢ ñóà¢òàðñòâå ç Ó. Ì. Çàâàëüíþêîì ³ Ì.Ð. Ïðûãîäç³÷àì. Ãýòàÿ êí³ãà ñêëàäçåíà ç óë³êàì íîâûõ "Ïðàâ³ë áåëàðóñêàé àðôàãðàô³³ ³ ïóíêòóàöû³", ïðûíÿòûõ 24 ÷ýðâåíÿ 2008 ãîäà. Ó ðýåñòðàâóþ ÷àñòêó ñëî¢í³êà ¢êëþ÷àíà çâûø 20 òûñÿ÷ ñëî¢.

Ó 2013 ãîäçå ¢ âûäàâåöòâå Ãðà¢öîâà âûéøà¢ "Ýíöûêëàïåäû÷íû ñëî¢í³ê ðýë³ã³éíàé ëåêñ³ê³ áåëàðóñêàé ìîâû" (à¢òàðû Ó.Ì. Çàâàëüíþê, Ì.Ð. Ïðûãîäç³÷, Â.Ê. Ðàìàíöýâ³÷). Ãýòû ñëî¢í³ê ç'ÿ¢ëÿåööà ïåðøûì ó íàøàé ã³ñòîðû³ ¢í³âåðñàëüíûì äàâåäà¢í³êàì ïà ðîçíûõ ê³ðóíêàõ ðýë³ã³éíàãà æûööÿ Ðýñïóáë³ê³ Áåëàðóñü. Ó ³ì 1649 ñëî¢í³êàâûõ àðòûêóëà¢.

Âàëÿíö³íà Êàðëà¢íà ³ çàðàç ó àêòû¢íûì òâîð÷ûì ïîøóêó: ÿíà áàäç¸ðàÿ ³ æûööÿðàäàñíàÿ. Ðàäóåööà, øòî ÿå äîñâåä ³ âåäû çàïàòðàáàâàíûÿ, øòî ìîæà ïðûíîñ³öü êàðûñöü áåëàðóñêàé ñïðàâå ³ ðîäíàé ìîâå. ßíà öâ¸ðäà ïåðàêàíàíà, øòî íàøà êðà³íà áóäçå å¢ðàïåéñêàé äçÿðæàâàé, ó ÿêîé áåëàðóñêàÿ ìîâà, íàðýøöå, ñòàíå ïî¢íà¢ëàäíàé ãàñïàäûíÿé. Ó ÿå öâ¸ðäûÿ æûöö¸âûÿ ïðûíöûïû ³ ãëûáîêàÿ âåðà ¢ Áîãà.

Ïðàæûâøû àìàëü ïà¢âåêó ¢ ñòàë³öû, ÿíà ¢ äóøû çàñòàëàñÿ ¢ñ¸ òîé æà ï³í÷àíêàé-ïàëåø÷óêàé - ìóäðàé, ïàìÿðêî¢íàé, àïòûì³ñòû÷íà-æûööÿðàäàñíàé.

Ìîöíàãà Âàì çäàðî¢ÿ, ø÷àñöÿ, íîâûõ òâîð÷ûõ ïîñïåõà¢, äàðàãàÿ Âàëÿíö³íà Êàðëà¢íà!

Ë³ëåÿ ×ý÷àò,
Àëåñü ×ý÷àò.

Ëåàí³ä Äàéíåêà âà÷û ìà ÿãî ðîäíûõ

28 ñòóäçåíÿ áóäçå àäçíà÷àööà 80-ãîääçå ìàéñòðà ã³ñòàðû÷íàé ïðîçû, ëà¢ðýàòà Äçÿðæà¢íàé ïðýì³³ ÁÑÑÐ ³ ë³òàðàòóðíàé ïðýì³³ ³ìÿ Ìåëåæà **Ëåàí³äà Ìàðö³íàâ³÷à Äàéíåê³**. Äóøý¢íóþ ñóñòðý÷ó ç ÿãî ðîäíûì³ àðãàí³çàâàëà ¢ àääçåëå áåëàðóñêàé ë³òàðàòóðû äàñëåä÷ûöà òâîð÷àñö³ ï³ñüìåíí³êà, ñóïðàöî¢í³öàé ³íôàðìàöûéíà-äàñëåä÷àãà àääçåëà Íàöûÿíàëüíàé á³áë³ÿòýê³ Òàööÿíà Àíàòîëüå¢íà Ëà¢ðûê.

Ç³íà³äà Ì³õàéëà¢íà Äàéíåêà, ÿå ñûíû Ñÿðãåé, Çì³öåð ³ Ñöÿïàí óçãàäàë³ ÿðê³ÿ ìîìàíòû, ÿê³ÿ ÿíû ïåðàæûë³ ðàçàì ç ðîçíàáàêîâàà äàîðàíàé àñîáàé, äîáðûì ñåì'ÿí³íàì ³ áàöüêàì. Òàööÿíà Äàéíåêà (Áåëàíîãàÿ) ìàå íàìåð çàï³ñàöü äûñê, ó ÿê³ ¢âîéäóöü çàï³ñû ïåñåíü íà ÿãî âåðøû.

Ïàñòóïà¢ ó ìîðàõîäíóþ âó÷ýëüíþ, æû¢ ç ìàðàé ïðà ìîðà

Áóäó÷û ï³ñüìåíí³ê íàðàäç³¢ñÿ ¢ â¸ñöû Çì³òðà¢êà Äðóãàÿ Êë³÷à¢ñêàãà ðà¸íà ¢ 1940 ãîäçå. Ó äçÿö³íñòâå Ëåàí³ä øìàò çàéìà¢ñÿ ñïîðòàì, ëþá³¢ ôóòáîë, ó øêîëå ö³êàâ³¢ñÿ ã³ñòîðûÿé ³ ãåàãðàô³ÿé, âûâó÷à¢ êàðòû.

Ïàñëÿ øêîëû ¸í ïàñòóï³¢ ó Êëàéïåäñêóþ ìîðàõîäíóþ âó÷ýëüíþ, àëå íå ïðàéøî¢ ïà çðîêó. Þíàê âåëüì³ ðàçãóá³¢ñÿ ³ íàï³ñà¢: *"Çà÷åì ñëàáåå âèæó ÿ, çà÷åì ðàçáèòà æèçíü ìîÿ! ß íå óâèæó áîëüøå ìîðÿ, î ãîðå ìíå, áîëüøå ãîðå, à â ñåðäöå ïóñòî è òåìíî…"*. Ïåðøûÿ âåðøû Ëåàí³ä Äàéíåêà ï³ñà¢ íà ðóñêàé ìîâå. Ëåàí³ä ïðàöàâà¢ íà áóäî¢ëÿõ Êàë³í³íãðàäà ³ ¢ Ñâÿðäëî¢ñêàé âîáëàñö³, ïàñëÿ çàêàí÷ýííÿ Í³æíåòàã³ëüñêàãà òýõí³÷íàãà âó÷ûë³ø÷à áû¢ ýëåêòðûêàì íà ìåòàëóðã³÷íûì êàìá³íàöå. Ïàñëÿ ñëóæáû ¢ âîéñêó íà Óðàëå, ¸í ïàñòóï³¢ íà àääçÿëåííå æóðíàë³ñòûê³ ô³ëôàêà ÁÄÓ, áû¢ âûí³êîâûì ãàëê³ïåðàì ôóòáîëüíàé êàìàíäû "Øòûê".

Âû ïóñêà¢ ïðàãðàìû ³ ïåñí³ ¢ ýô³ð

Ïàñëÿ çàêàí÷ýííÿ ÁÄÓ ÿãî íàê³ðàâàë³ ¢ Â³öåáñê íà àáëàñíîå òýëåáà÷àííå ðýäàêòàðàì ñòóäû³ äç³öÿ÷ûõ ïåðàäà÷. Çäûìàþ÷û ÷àñîâóþ êâàòýðó íà âóë³öû Íîâàòðàêòàðíàé ç æîíêàé ³ ïåðøûì ñûíàì Ñÿðãååì, ¸í ìà¢ êàìàíäûðî¢ê³, ìíîãàìàâàíû ïðàöî¢íû äçåíü.

Íà òýëåñòóäû³ ïðàöàâàë³ ëþäç³ òâîð÷ûÿ ³ íåçâû÷àéíûÿ. Ñÿðîä ³õ áûë³ äç³öÿ÷àÿ ï³ñüìåíí³öà Ìàðûíà Áàáàðûêà, âûêëàä÷ûê ìóçû÷íàé âó÷ýëüí³, êàìïàç³òàð Àðêàäçü Ãîìàí. Ëåàí³ä ï³ñà¢ âåðøû, Àðêàäçü ñòâàðà¢ ìóçûêó, ³ ¢ ýô³ð ³øë³ âûäàòíûÿ ïåñí³. Ó Â³öåáñêó íàðàäç³¢ñÿ ñûí Çì³öåð, ñÿì'³ âûäçåë³ë³ äâóõïàêî¸âóþ êâàòýðó.

Ó 1972 ãîäçå Ëåàí³ä Ìàðö³íàâ³÷ ñòà¢ àäêàçíûì ñàêðàòàðîì ÷àñîï³ñà "Ìàëàäîñöü". ¨í åçäç³¢ ó êàìàíäûðî¢ê³ ïà ðýäàêöû³ ÷àñîï³ñà, âûñòóïà¢ àä Áþðî ïðàïàãàíäû ¢ àáëàñíûõ öýíòðàõ ó á³áë³ÿòýêàõ, ïðàöî¢íûõ êàëåêòûâàõ, øêîëàõ. Êàë³ àäíîé÷û ¸í, ïàä÷àñ òàêîé âå÷àðûíû, ÷ûòà¢ ïàýìó "Ñâÿòëî òâà³õ äàë¸ê³õ âîêíà¢", ïðûñâå÷àíóþ ìàö³, óñå ïëàêàë³.

Ó Ìåíñêó ñÿì'ÿ æûëà íà âóë. Ñÿì¸íàâà, ïîòûì - äâàööàöü ãàäî¢ íà Êàë³íî¢ñêàãà, ïàçíåé ïåðàñÿë³ëàñÿ íà âóë³öó Çàñëà¢ñêóþ. Ç³íà³äà Ì³õàéëà¢íà, á³¸ëàã ïà-ñïàöûÿëüíàñö³, ïðàöàâàëà ¢ âûäàâåöòâå "Íàðîäíàÿ àñâåòà".

- Ðàí³öàé ïåðàä ïðàöàé Ëåàí³ä âûâó÷à¢ ã³ñòàðû÷íóþ ë³òàðàòóðó, - óñïàì³íàå ÿíà.- Óâå÷àðû ñÿäçå¢ çà ñòàëîì, ïàêóëü çà âîêíàì³ íå ñïûíÿ¢ñÿ ðóõ òðàëåéáóñà¢. Ðàìàíû "Çàïîìí³öü ñÿáå ìàëàäûì", "Ëþäç³ ³ ìàëàíê³" ï³ñàë³ñÿ äà ðóê³, äâà äàëåéøûÿ áûë³ íàäðóêàâàíûÿ íà ìàøûíöû, àïîøí³ÿ ¸í íàá³ðà¢ íà êàìï'þòàðû. Ëåàí³ä Ìàðö³íàâ³÷ ìå¢ ø÷ûðûÿ ñÿáðî¢ñê³ÿ ñòàñóíê³ ç Àíàòîëåì Êóäðà¢öîì, Ãåíàðûõàì Äàë³äîâ³÷àì, Àíàòîëåì Ãðà÷àí³êàâûì, Óëàäç³ì³ðàì Ãí³ëàì¸äàâûì, Ñÿðãååì Ïàí³çí³êàì ³ ³íøûì³ ñÿáðàì³ ïà òâîð÷ûì öýõó.

Àäíîé÷û Àíàòîëü Âÿëþã³í ïðûéøî¢ ó ãîñö³ ³ çàïûòà¢: "Ë¸íÿ, ÷àìó òâà³õ äçÿöåé íÿ÷óòíà?" "Ñàïðà¢äû, ÿíû íå áåãàë³ ç ï³ñòàëåòàì³ ³ íå øóìåë³. Ìû êóïëÿë³ ³ì êîíòóðíûÿ êàðòû, ÿíû ³õ ðàñôàðáî¢âàë³, ìàëÿâàë³ ÷àëàâå÷êà¢, âàÿðî¢, ãóëÿë³ ¢ âàéíó ³ ³íøûÿ íàñòîëüíûÿ ãóëüí³, ÿê³ÿ ïðûäóìâàë³ ñàì³. Êàë³ äçåö³ ïàéøë³ ¢ øêîëó, ÿíû áåãëà ÷ûòàë³, òàìó âó÷ûë³ñÿ íà âûäàòíà. Ñÿðãåé ñêîí÷û¢ øêîëó ç çàëàòûì ìåäàë¸ì, ïàñòóï³¢ ó Âûøýéøóþ çÿí³òíà-ðàêåòíóþ âó÷ýëüíþ. Çì³öåð àòðûìà¢ ñÿðýáðàíû ìåäàëü ³ äàëó÷û¢ñÿ äà áðàòà. Ñöÿïàí çàêîí÷û¢ ñïåöûÿë³çàâàíóþ ô³ç³êà-ìàòýìàòû÷íóþ øêîëó.

Íàçûâà¢ ïåðñàíàæà¢ ³ì¸íàì³ áë³çê³õ ëþäçåé

Ïà÷ûíàþ÷û ç ïåðøûõ ðàìàíà¢ Ëåàí³ä Äàéíåêà ¢âîäç³¢ ó òýêñòû ³ì¸íû ðîäç³÷à¢ ³ ¢ñ³õ ëþäçåé, äà êàãî äîáðà ñòàâ³¢ñÿ ³ ïàìÿòà¢. Äçÿ¢÷ûíà íà

ñà Çì³òðà¢ê³ ñà çäç³¢ëåííåì çíàõîäç³ëà ñâàå ïðîçâ³ø÷à ¢ ã³ñòàðû÷íûì ðàìàíå ³ ï³ñàëà ë³ñòû ¢äçÿ÷íàñö³ à¢òàðó. Çåìëÿê³ àäíîñ³ë³ñÿ äà ÿãî ç ïàâàãàé.

Øóêà¢ ¸í, ÿê ëåïø âûêàðûñòàöü ñâà¸ ¢ëàñíàå ïðîçâ³ø÷à, çðàá³öü íåøòà ëåïøàå ç "Äàéíåê³". Ñûí ïàðà³¢ çìÿí³öü óñÿãî àäíó ë³òàðêó - ó âûí³êó ¢ ðàìàíå ç'ÿâ³¢ñÿ àðäûíàðàö Êàíñòàíö³íà Àñòðîæñêàãà - Çì³öåð Äàéíåàà. Óíó÷ó ¸í äà¢ ³ìÿ ñâà¸é ìàòóë³-Òýêëÿ, øòî ¢ ïåðàêëàäçå ç ãðý÷àñêàé àçíà÷àå "Ñëà¢íàÿ".

Ãðóíòî¢íà ñòàâ³¢ñÿ äà äýòàëÿ¢ ðàìàíà¢

Ïðû àï³ñàíí³ ïàäçåé, ³íòýð'åðà¢, âàéñêîâàé âîïðàòê³ ï³ñüìåíí³ê àä øóêâà¢ çâåñòê³ ¢ êí³ãàõ ³ ýíöûêëàïåäûÿõ, ÿê³ÿ çíàõîäç³ë³ñÿ ¢ õàòíÿé á³áë³ÿòýöû, âûäàòíà ïàìÿòà¢ ã³ñòàðû÷íûÿ äàòû, ³ìêíó¢ñÿ ïåðàäàöü äàêëàäíà, ÿê íàçûâàë³ñÿ ¢ Õ² -ÕVI ñòàãîääçÿõ ñïàæûâåöê³ÿ ðý÷û, çáðîÿ.

Ñïàäàð Ëåàí³ä àðãàí³çàâà¢ äëÿ ñâà¸é ñÿì'³ ïàåçäêó íà Ñâÿòóþ çÿìëþ, àäïðàâ³¢ñÿ òóäû ðàçàì ç ñûíàì³, íàâåäà¢ ñâÿòûÿ ìåñöû, äàêðàíà¢ñÿ äà ìåñöà Òðóíû Ãàñïîäíÿé. Ö³êàâ³ë³ ÿãî ã³ñòàðû÷íûÿ ìÿñö³íû, ¸í íàâåäâà¢ Ãðýöûþ, Ê³ïð, Êðûò, Ðîäàñ, Ïàòìàñ. Íà âîñòðàâå Ïàòìàñ ¸í ñòàÿ¢ ó ïà¢çìîðêó ïÿ÷îðû, äçå ê³ë³ñüö³ ßí Áàãàñëî¢ ï³ñà¢ "Àïàêàë³ï³ñ".

Ó 2004 ãîäçå êñ¸íäç Óëàäûñëà¢ Çàâàëüíþê óäçÿë³¢ ñàêðàìàíò õðûñòó Ëåàí³äó ³ Ç³íà³äçå Äàéíåêàì ¢ ×ûðâîíûì êàñö¸ëå. Öÿãàì ìåñÿöà ÿíû ðûõòàâàë³ñÿ, øìàò ÷ûòàë³, âûâó÷àë³ àñíîâû âåðû. Çà³ì³ äàëó÷û¢ñÿ äà êàñö¸ëà Ñÿðãåé ç ÿãî ñûíàì³ Àëÿêñàíäðàì, Ì³õà³ëàì ³ Ëüâîì, ñûí Çì³öåð ç ÿãî äî÷êàì³, à ìàëîäøû Ñöÿïàí ïðûíÿ¢ ïðàâàñëà¢íóþ âåðó æîíê³.

" Ìû ¢äçÿ÷íûÿ Áîãó çà áàöüêó"

- ¨í áû¢ ÷àëàâåêàì ñóïàêîþ ³ ãàðìîí³³, - óçãàäâàå ñÿðýäí³ ñûí Ñöÿïàí.- ßãî ïàðàäû, äàòû÷íûÿ æûööÿ, ïðàöû, á³çíåñó, áûë³ ñëóøíûÿ ³ âàæê³ÿ, ó ñÿì'³ ¸í áû¢ äîáðûì à¢òàðûòýòàì.

Ëåàí³ä Ìàðö³íàâ³÷ ñòâàðû¢ ç ñûíàì³ õàòí³ ãóðò "Áàòàâ³ÿ-82", ³ãðà¢ íà ã³òàðû, ñûíû äàäàë³ ¢äàðíûõ ³ øóìàâûõ ³íñòðóìåíòà¢, áàöüêà ñïÿâà¢ "Áðûãàíòûíó" ³ ïåñí³ ç ìàðñêîãà ðýïåðòóàðó. Íà ìàãí³òàôîí ¸í çàï³ñà¢ æîíöû íà âîñüìàå ñàêàâ³êà ïåñíþ íà âåðø: "À òû àäíà, ÿê íà âàäçå ë³ë³ÿ".

- ¨í áû¢ ñàïðà¢äíûì ñÿáðàì, ç ÿê³ì áûëî âåëüì³ ö³êàâà! - óñïàì³íàå ñûí Çì³öåð.- Ìû ïðàâîäç³ë³ ç ³ì øìàò ÷àñó, ëàäç³ë³ ïàõîäû ³ ïðàáåæê³ ¢ ëåñ. Íà ëåö³ø÷û, íà Óçãîð'³-2 êîæíàìó äðýâó ¸í äà¢ ñâà¸ ³ìÿ. Àä ñâàéãî áàöüê³ Ìàðö³íà ¸í íàâó÷û¢ñÿ ðàá³öü ïðûø÷ýïê³, áû¢ äîáðûì ñàäàâîäàì, ëþá³¢ äðýâû. Êàøòàíó ÿ äà¢ ÿãî ³ìÿ - Ëåàí³ä.

- Ìû ìåë³ äîìà ïî¢íóþ êàëåêöûþ Æóëÿ Âåðíà, Ðîáåðòà Ñòûâåíñàíà, Ìàðêà Òâýíà, Ìàéíà Ðûäà, Äæýêà Ëîíäàíà. Êàðöåëà ¢âå÷àðû çàéñö³ ¢ ÿãî êàá³íåò ³ ïàãëÿäçåöü, íàä ÷ûì áàöüêà ïðàöóå ïà íà÷àõ. Ïàìÿòàþ ÿãî ïåðøóþ äðóêàðñêóþ ìàøûíêó... Ïîòûì ÿ çà÷ûòâà¢ñÿ ÿãî ã³ñòàðû÷íûì³ ðàìàíàì³ "Ìå÷ êíÿçÿ Âÿ÷ê³", "Ñëåä âà¢êàëàêà", "Æàëåçíûÿ æàëóäû". Çàõàïëÿ¢ ÿãîíû ôàíòàñòû÷íû ðàìàí "×àëàâåê ç áðûëüÿíòàâûì ñýðöàì", óðàæâàë³ áàòàëüíûÿ ñöýíû ðàìàíà "Íàçàâ³ ñûíà Êàíñòàíö³íàì".

Êàë³ ç'ÿâ³ëàñÿ ìàã÷ûìàñöü ðýàëüíà ïàåõàöü çà ìÿæó, ìû ç áàöüêàì ó ïåðøàå ïàäàðîææà ïàåõàë³ ¢ Ãðýöûþ ³ íà Ê³ïð. Ó ðàìàí "²ëîòû" ¸í ïåðàí¸ñ ÷àñòêó ç ã³ñòîðû³ Ãðýöû³. ¨í ëþá³¢ ñïîðò, ïàìÿòàþ íàøû âûëàçê³ íà ëûæàõ ó ëåñ ó ñíåæíûÿ ç³ìû.

¨í ëþá³¢ âûâó÷àöü ðîçíûÿ ìîâû (àíãë³éñêóþ, ãðý÷àñêóþ) ³ âûêàðûñòî¢âà¢ ñëîâû ¢ ïîáûöå. ¨í ³ìêíó¢ñÿ æûöü ó ñ¸íÿøíÿé ðýàëüíàñö³, õóòêà ¢çÿ¢ íà ¢çáðàåííå íîâûÿ òýõíàëîã³³, êàðûñòà¢ñÿ Ôýéñáóêàì, âàéáåðàì, ñìàðòôîíàì, áû¢ ðàñïðàöàâàíû ÿãîíû ñàéò."

Ïåðàìÿø÷à¢ ãåðîÿ¢ ó ïðàñòîðû ³ ÷àñå

Ôàíòàñòû÷íû ðàìàí Ëåàí³äà Äàéíåê³ "×àëàâåê ç áðûëüÿíòàâûì ñýðöàì" íåñàñòóïàå òâîðàì ïàïóëÿðíàãà âûõàäöà ñà Ñìàëåíø÷ûíû, ñóñâåòíà âÿäîìàãà Àéçåêà Àç³ìàâà.

ßãî Ãàé Äóáðîâ³÷, æûõàð ²íäàå¢ðàïåéñêàé êàíôåäýðàöû³ 223 Âÿë³êàé Ýðû Ïëþðàë³çìó (ÂÝÏ) ïðàç ïà÷ö³âûÿ ðóê³ ðîáàòà¢ Äîìà ïåðà¢òâàðýííÿ¢ ïåðàòâàðàåööà ¢ ï÷àëó - Àpis mellifera - êàá àä÷óöü åäíàñöü ç óñ³ì æûâûì, àçÿíñàâàöü âå÷íóþ çìåíó õâàëü-ïàêàëåííÿ¢ êâåòàê, ï÷îë, ñòðàêîç, ëþäçåé. Ñûí Ãàÿ - Êë¸í Äóáðîâ³÷ âÿäçå áàðàöüáó ñà çëûì³ ñ³ëàì³ ç ïëàíåòû Ñ³íÿÿ Çîðêà, äçå âàëàäàðàöü ðîáàòû ³ ïëàçìî³äû…

Ó ÷àñå ³ ïðàñòîðû ïàäàðîæí³÷àþöü ãåðî³ ðàìàíà "Íàçàâ³ ñûíà Êàíñòàíö³íàì" Ìàðö³í Æàáûêà-Æýìáà ³ Çîñÿ Å¢ðàïåéêà, òðàïëÿþööà ñïà÷àòêó ¢ ÷àñû ³ìïåðàòàðà Êàíñòàíö³íà Âÿë³êàãà, çàñíàâàëüí³êà Êàíñòàíö³íîïàëÿ. Ïîòûì - ó ýïîõó àïîøíÿãà Â³çàíòûéñêàãà ³ìïåðàòàðà, ÿê³ áàðàí³¢ õðûñö³ÿíñê³ÿ ñâÿòûí³ àä ìóñóëüìàíñê³õ ïîë÷ûø÷à¢ - Êàíñòàíö³íà Ïàëåàëîãà. ²íàðý÷øà, ÿíû ïåðàíîñÿööà ¢ ïà÷àòàê ÕVII ñòàãîääçÿ ³ ñïÿøàþööà íà äàïàìîãó ãåòìàíó Êàíñòàíö³íó Àñòðîæñêàìó, ³ ïðûêðûâàþöü ÿãî ¢ö¸ê³, êàá çàõàâàöü æûöö¸ ³ áàÿçäîëüíàñöü àäíàìó ç ëåïøûõ âàéñêîâûõ äçåÿ÷à¢ ÂÊË…

"²íòýëåêòó¸òû" ¢çí³ìàþöü íàä çÿìë¸é ³ ïåðàíîñÿöü ç ìåñöà íà ìåñöà ñûíà ²ëüâà ³ äà÷êó Çå¢ñà Ç³íà³äó ¢ àïîøí³ì, à¢òàá³ÿãðàô³÷íûì ðàìàíå ï³ñüìåíí³êà…

Ëåàí³ä Ìàðö³íàâ³÷ ìå¢ ÷àòûðîõ ¢íóêà¢ ³ òðû ¢íó÷ê³. Ñûõîä ÿãî áû¢ íå÷àêàíûì, áî äëÿ ÿãî ¢ÿ¢íûì ðóáÿæîì áûë³ 83 ïðàæûòûÿ ãàäû ÿãî áàöüê³. Ï³ñüìåíí³ê ìåðêàâà¢ ñóñòðýöü ñâàå 80-ãîääçå. ² âîñü ÿíî íàäûøëî, âàæíàå äëÿ ÿãî ñÿìåéí³êà¢, çåìëÿêî¢, ÷ûòà÷î¢, ãåðîÿ¢.

Âûñëóõà¢øû àïîâåäû Ç³íà³äû Ì³õàéëà¢íû, ñïàäàðî¢ Ñÿðãåÿ, Çì³òðà ³ Ñöÿïàíà, ÿ ïàäçÿêàâàëà ðîäíûì ï³ñüìåíí³êà çà ¢ñïàì³íû ïðà äàðàãîãà ³ì ÷àëàâåêà. ²ñíà çàç³¢ëåííåì äàçíà÷ûëà, øòî æûëà ¢ ñóñåäí³ì äâàðû ïà âóë³öû Êàë³íî¢ñêàãà ç ãåðîÿì äðóæíàé ñÿì'¸é, õàäç³ëà ¢ àäíûÿ ³ òûÿ æ 121-óþ ³ 137-óþ ñÿðýäí³ÿ øêîëû ñà Ñöÿïàíàì ³ Çì³òðîì, âûá³ðàëàñÿ ¢ òîé ñàìû ëåñ íà ëûæíûÿ âûëàçê³ ïà ãðûáû ¢ëåòêó.

Íà ïà÷àòêó 21 ñòàãîääçÿ àäíûì ç ñàìûõ ìà³õ ëþá³ìûõ òâîðà¢ áåëàðóñêàé ë³òàðàòóðû ñòà¢ ðàìàí "Íàçàâ³ ñûíà Êàíñòàíö³íàì". Áÿñêîíöà çàõàïëÿëàñÿ ñ³ëàé äóõó êíÿçÿ Àñòðîæñêàãà, êàë³ ïàñëÿ ¢ö¸êà¢ ç ñÿì³ãàäîâàãà Ìàñêî¢ñêàãà ïàëîíó ¸í âÿðíó¢ñÿ íà ðàäç³ìó, ³ ïðàç íÿ¢íû ÷àñ ³ çàóðòàâà¢ ë³öâ³íñê³ÿ âîéñê³ íà á³òâó ïàä Îðøàé. Êàë³ñüö³ ÿ íàçâàëà ñûíà Êàíñòàíö³íàì, à ¸í, ÿê ãåòìàí Êàíñòàíö³í ²âàíàâ³÷ Àñòðîæñê³ äà¢ òàêîå æ ³ìÿ ñâàéìó ñûíó.

Ý. Äçâ³íñêàÿ, *ôîòà à¢òàðà.*

1. Ëåàí³ä Äàéíåêà, ÿãî ñûí Çì³öåð ³ ¢íó÷êà Òýêëÿ;

2-4. Ðîäíûÿ ï³ñüìåíí³êà ëÿ êí³æíàé âûñòàâû ¢ Íàöûÿíàëüíàé á³áë³ÿòýöû.

(Ïðàöÿã. Ïà÷àòàê ó ïàïÿð. íóìàðàõ.)

Â³êòàð Ø í³ï

ÁÅËÀÐÓÑÊ² ÏÀÍÒÝÎÍ

Áàëàäû êðûâ³ ³ ëþáîâ³

ÁÀËÀÄÀ ÊÑß ÍÄÇÀÀÍÒÎ Í²ß ËßØ×ÝÂ²×À (30.09.1890-17.02.1943)

Âîðàãà ì õîëàä íà. Âîðàã³ ïàëÿöü
Õàòû ³ Õðàì û, ñòàðûõ ³ äçÿöåé.
Ïàëÿöü óñ¸, äû íåñïàë³ööà ïàì'ÿöü,
Ïàì'ÿöü ëþáîãà àãíþ íàé ìàöíåé.

Ì îë³øñÿòû ³ ìàë³òâàþ ø÷ûðàé
Äóøû ðàòóåø, øòî ¢ íåáà, áû ¢ âûðàé,
Ñëåäàì çà äûì àì ëÿóöüû ³ ëÿóöüû,
Ï îòì ó íåáå¢ íà÷û çàöâ³óöüû
Çîðàì³ ø÷ûðûì³, áûööàì áû ñë¸çû,
Çîðàì³ ñâåòëûì³, áûööàì áÿðîçû,
Íàø áÿðîçû, øòî ¢ âåñíó çàïëà÷öü,
Áî ¢æî öÿáå ëÿ êàñö¸ëà íå ¢áà÷àöü
² íå ïà÷óþöü ìàë³òâû òâà¸é
Òîëüê³ ïàáà÷àöü öÿáå íää çÿì ë¸é
Ó àáëà÷ûíöû, ÿêàÿ ñó ìóå….
Ì îã òû çàñòàööà ïàæûöü, íå ñõàöå¢,
Áî ääç³í Áîã íàì æûöö¸ ¢ñ³ì ääðóå,
À íå ÷óæûíåö, ÿê³ àçâÿðý¢.

Âîðàãà ì ãîðà÷à - âîðàã³ ïàëÿöü
Õàòû ³ Õðàì û, ñòàðûõ ³ äçÿöåé.
Ïàëÿöü À÷ûíó, íå ïïàë³ööà æ ïà ì ÿöü,
Ïà ì ÿöü ë þáîãà àãíþ íàé ìàöíåé.

13.05.2009 ã.

ÁÀËÀÄÀ ÑßÐÃÅß ÏÀÉÓÍÀ (19.10.1890-24.04.1910)

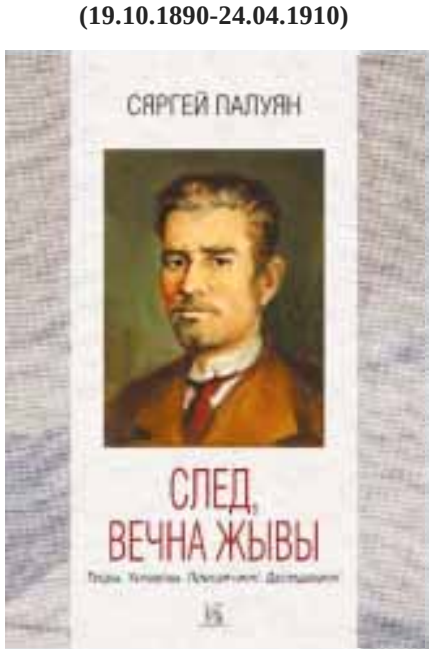

Çì ÿ¸é ñö³ñêàå ãîðëà àäç³íîòà
² êîæíû äçåíüóñ¸ ìàöíåé, ìàöíåé
² òàê, øòî æûöü íà ñâåòå íå àõâîòà
Ñÿðîæ ñàì îòíû õ, ÿê êðûæû, ë þäçåé
Ó ðîäíû êðàé, øòî íå ìàâîæ³.
Áåç âîë³ çí³êíå ì îâà³ íàðîä,
ßê³ áåç ì îâû ðîäíû êðàé í³êîë³
Êðà³íà þ íå áóäçå... ×îðíû ë¸ä
Ï àä ñî öèàì ðàñòàå, âàäî é ñöÿêàå
Ï à âó³öü, êóäî é äà ì î³ äçåø.
² ïðàä òàáî é âàäà, ÿê çàëàòàÿ,
², ÿê ñà ñðýáðà, ïðàä òàáî é êàïåæ

Óñ¸ òàí÷ýé ø û çêîæíû ì íà¸ì âÿñíîâû ì,
Í³áû âÿðî¢êà, íà ÿêî é â³ñ³öü
Òâà¸ æûöö¸. ² ¢ òàîðû òêóööà ñëîâû
Òâåå, ÿê³ ì ³ áåç öÿáå òóò æûöü
² äà÷àêàööà ÷àñó çàëàòîãà
Ó Áåëàðóñ³, äëÿ ÿêî é ³ òû
Ï ðàç ñó ì äà âî ë³ ïðàêëàäà¢ äàðîãó,
Çàñòà¢ø ûñÿ ¢ ñà ì îðå ì àëäà û ì .

13.06.2010 ã.

ÁÀËÀÄÀ ßÇÝÏÀÂÀÐÎÍÊ² (17.04.1891-4.06.1952)

Àä áåëàðóñê³õ í³¢, àä ðîäíàé õàòû
Ç'ÿçäæàåø ó À ì åðûêó ³ òû,
Àëå íå äëÿ òàãî, êàê ñòàöü áàãàòû ì,
Êàá áåëàðóñàì áûöü íà ¢ñå ãàäû,
Øòî Áîã ÿø÷ý ïðàæûöü òàáå äàðóå
² êàá ó áåëàðóñàõ àáóäæàöü
Ë þáî¢ äà Áåëàðóñ³, øòî ãàðóå,
Í³ÿê íå ì îæà íåçàëåæíàé ñòàöü
² ñýðöà ì áûöü Å¢ðîï ûíàçà¢ñ¸äû.

Ï ëûâå ïðàç àê³ÿí û ïàðàõîä,
Äçå àéñáåðã³, í³áûòà ïàðàõîäû,
Äçå ë þäç³ ñõàëàäàëûÿ, ÿê ë¸ä,
Ï ëûâóöüàáû äàëåé äà ðîäíàé õàòû.
À òû ïëûâåø, í³áû ñëÿçà ïëûâå
Ç âà÷ýé À é÷ûíû, áûööà ì â³íàâàòàé,
Øòî òû íå òàê, ÿê æûöü õàöå¢, æûâåø.

² ñûäçåø òû, í³áûòà íà Ãàëãîôó,
Í à áåðàã íåçà¸ì û ³ ÷óæû,
Êàá ï î ì í³öü ïðà ïàêóíóþ Å¢ðîïó
² áåëàðóñêàé Áåëàðóññþ æûöü...

11.06.2010 ã.

ÁÀËÀÄÀ Ì ÀÊÀÐÀ ÊÐÀ¡ ÖÎÂÀ (18.08.1891-1939)

Å¢ðîïó ñíåãà ì çà ì ÿòàå
Íåå¢ðàïåéñêàÿ ç³ì à.
Òâàþ äóøó ¢ êóëàê ñö³ñêàå
Ñûðàÿ ï î ëüñêàÿ òóð ì à,
Ï à-çà ÿêî þ ñêðû ï êà ãðåå,
ßê ó äçÿö³íñòâå, óÿê³ ì
Äàðîãà ¢ íåéçàëàòàÿ,
Í³áûòà ¢ ²åðóñàë³ì,
Ó Â³üí þ, äà ÿêî é òû ï ðûéäçåø
Íå êàâó ï³öü ³ íå ¢çàûðàöü,
Øòî íåëàðóñà¢ ì îï à êðû¢äçÿöü,
Çì àãàööà áóäçåø çàêë³êàöü...

² ¢æî Å¢ðîï ï ðàäç³ì à þ öü
Íåå¢ðàïåéñê³ÿ âÿòû.

Áàëøàâ³ê³ ¢ òóðì å òðû ì à þ öü
Öÿáå, ë þòó þ öü, ÿê çâÿðû.
Òàáå æ ï ðà âî ë þ ñêðû ï êà ãðàå,
Ñï ÿâàå, ï ëà÷à, æû öü çàâå
² çà òàáî þ ï à¢òàðàå
Àæû¢ëåí û êðû¸ þ âåðø:
" Ì û âû éäçåì ø÷ûëí û ì ³ ðàäà ì ³
Í à âî ëüí û ðî äí û íà ø ï ðàñòî ð.
Õàé âî ëÿ âå÷íà áóäçå ç íà ì ³,
À ãâàëòó ì û äà ì î àäï î ð!.."

² ¢ â¸ñêó ååñòêà çàñï ÿø åå,
Øòî æû¢ òû ãî äí à ³¢ æóðáå
² õàé í³õòî áî ëüø íå÷àêàå
Öÿáå...

14-16.06.2010 ã.

ÁÀËÀÄÀ ÀÐÊÀÄßÑÌÎË²×À (29.09.1891-17.06.1938)

… Íó à çà¢òðà öÿáå ðàññòàëÿ þ öü
² í³õòî ñòðàø íû ñòðýë íå ï à÷óå.
Òâàå çî ûû ç íÿá¸ñ ï à¢ï àäà þ öü,
Òâà¸ ñî íöà ¢ òàáå àäí à÷óå,
² çí î¢ áóäçå ÿ í î çà ëÿñà ì³,
Í àä çÿì ë¸é, äçå ñ³åå êóðãà í íå,
Äçå àç¸ðû, ï àë³ ç âàëóí à ì³,
Äçå ÿø÷ý ðóòà-ì ÿòà íå âÿíå,
Äçå çóáðû Áåëàâåæó âàðòó þ öü
² äçå ë¸í, ÿê òóòýé øàå ì îðà,
Ï ðàç ÿêî å ñöÿæû í û ï ðàñòó þ öü
Í à ì ÿ íà þ ÷û çà¢òðà ³ ¢ ÷îðà.
² òû âåðû ø, øòî ï ðûéäçå òî é ÷àñ -
Áåëàðóñü ï åðàñòàí å áûöü êðåå ì
Í åâÿä î ì û ³ áåä í û ä ëÿ íàñ,
Ï ðàç ñâî é êðàé ì û Å¢ðî ï ó ñï àçí àå ì .
Àëå çà¢òðà öÿáå ðàñòðàëÿ þ öü,
Í ³áû âû á'þöü ç ï àä ì óðêà öàãë³ó
Õðà ì à áåëàà, äçå ¢æî ñ ï ÿâà þ öü
Ï ðà ñâàáîäó þ í à ø ó Àé÷ûíó.

8.10.2008 ã.

ÁÀËÀÄÀ ÂßÐÒÀÍ Í ß ÁÀÃÄÀÍ Î Â²×À (9.12.1891-25.05.1917)

1.

Äàë¸êà-äàë¸êà ëÿ ñ³íÿãà ì îðà
Äóøà íå çí àõî äç³öü ñï àêî ç çÿ ì í î ãà.
² ÷àéêàé ëÿòàå íää ñó ì í û ì ï ðàñòî ðà ì ,
² ï ðî ñ³öü ñ ï àäàä û - íå âå÷íàñö³ - ¢ Áî ãà.

Äóøà íà ðàäç³ì ó äà¢í î á ï àëÿöåëà,
Äû ê³íóöü íå ì î æà ï àýòàâà öåëà,
ßêî å çÿì ë¸ þ ¢æî ñòàëà ñûðî þ,
Äà¢í î àäøó ì å¢ø û ñà ì î ì íàé òðàâ þ.

Í ÿë¸ãêà çí àéñö³ äà ì àã³ëû ñöÿæû íó -
Äàë¸êà-äàë¸êà, ÿê ñî í öà, Àé÷ûíà,
Äçå ðàçà ì çÿø àëàñÿ ø÷àñöå³ âî ðà
² âî ðàí êðûëÿå íää ï ûëí û ì ï ðàñòî ðà ì ,
À ¢ ï ûëå ñì ÿðî ò íàÿ äðý ì ëå àòðóòà.

Ó Õðà ì û çàõî äç³öü ñó÷àñí û ²óää
² ì î ë³ööà Áî ãó, íå ë þ áý÷û Áî ãà,
² åååäöü íå õî÷à í³êî ãà, í³êî ãà,
Òû ì áî ëåé ï äýòà, ÿê³ íà ÷óæûíå
Áû¢ åå ðí û ì ãàðî ò íàé,
íÿâî ëüí àé À é÷ûíå.

Äû ¸ñöü ÿø÷ý ë þ äç³,
øòî ì àðäöü ï ðà âî ë þ
² ï î ì íÿöü ï äýòà, ÿãî íóþ äî ë þ,
² õî÷óöü âÿðíóöü íà ðääç³ì ó Ì àêñ³ì à
Ç ÷óæî ãà, ääë¸êàã, òëó ì íàãà Êðû ì à…

2.

…Äóøà íà ðàäç³ì ó äà¢í î á ï äëÿöåëà,
Äû ê³íóöü íå ì î æà ï äýòàâà öåëà,
Øòî ñòàëà çÿì ë¸ þ
×óæî é³ ì à¸ þ…

Ì àêñ³ì Áàãäàí î â³÷... Ì àêñ³ì ,
Ñà ì î òí û, í³áû ï³ë³ãðû ì ,
ßê³ õî ëüê³ âÿðí ó¢ñÿ äà ì î¢,
Äû òî ëüê³ ñâî é äî ì íå çíàé ø î¢,
ßê íåëüãà ì àã³ë ää ø óêàöü,
Äçå ðû öàðû íà ø û ëÿæàöü...
Ì àêñ³ì Áàãäàí î â³÷... Ì àêñ³ì ,
Ì û ðàçà ì çòàí þ ëÿö³ì
Äà çî ðàê, ø òî ñâåòëà ãàðàöü
Ó íåáå, êóäû íå ãëÿäçÿöü
Ñà ì î òí ûÿ ë þäç³ çâàêî í,
Ñ÷àðíåëû õ, í³áûòà³êî í...
Ì àêñ³ì Áàãäàí î â³÷... Ì àêñ³ì ,
Æû öö¸ ñ¸ í íÿ íà ø à, ÿê ä û ì ,
Ç ÿêî ãà íå áà÷íà æû ööÿ,
Í ³áû òà íå áà÷íà ë³ñöÿ
Íà ðýâàõ, ø òî ññî õ³ âÿñí î é,
Êàë³ ðàçâ³òàööà ç òàáî é
Íà ì ääçåíà ë¸ñà ì áû êî...
Àëå íå ï ðà ï äà ï äëÿòëî ñâÿòëî é,
ßêî å òû íà ì çà ï äà¢ í î á ï äë³
² áóäçà ì , ÿê ãýòû ï ðàñòð,
ßê ãýòà ³ ì êí åí íå ä à çî ð...
Ì àêñ³ì Áàãäàí î â³÷... Ì àêñ³ì ...

15.08.1991 ã.; 25.05.2001 ã.

(Ï ðàöÿã ó íàñòó ï í û í ó ì àð û.)

Óêðà³íñêàÿ àäûñåÿ áåëàðóñêàãà äàñëåä÷ûêà

Àäìåòíà, ö³êàâà, ïà-ï³ñüìåíí³öêó àäìûñëîâà àäçíà÷û¢ ì³íóëû ãîä âÿäîìû áåëàðóñê³ ï³ñüìåíí³ê, ïåðàêëàä÷ûê ³ äàñëåä÷ûê ã³ñòîðû³ Þðû Êóð'ÿíîâ³÷. Íà ðàäç³ìå, à ãýòàêñàìà ¢ Ë³òâå ³ Óêðà³íå ¸í ïðýçåíòàâà¢ àäðàçó òðû ñâàå íîâûÿ êí³ã³: "Ñòàðàñâåöêàÿ Ëîøûöà", "Òóðà¢. Ñòàðàæûòíû ³ ñó÷àñíû" ³ "Ïÿòðî Ôðàíêî. Àâ³ÿòàð, õ³ì³ê, ë³òàðàòàð". Ïëÿöî¢êàì³ ³õ çàö³êà¢ëåíàãà, ãðóíòî¢íàãà, ïàçíàâàëüíà-ïàâó÷àëüíàãà, äóøý¢íàãà àáìåðêàâàííÿ ñòàë³ Äçÿðæà¢íû ìóçåé ã³ñòîðû³ áåëàðóñêàé ë³òàðàòóðû, VIII Ì³æíàðîäíû êàíãðýñ äàñëåä÷ûêà¢ Áåëàðóñ³ ¢ Â³ëüí³, Äçÿðæà¢íû ã³ñòîðûêà-êóëüòóðíû çàïàâåäí³ê "Íàãóåâ³÷û" ¢ Äðàãîá³÷ñê³ì ðà¸íå Ëüâî¢ñêàé âîáëàñö³, Ëüâî¢ñê³ íàöûÿíàëüíû ë³òàðàòóðíà-ìåìàðûÿëüíû ìóçåé ²âàíà Ôðàíêî ³ ë³òàðàòóðíà-ìåìàðûÿëüíû ìóçåé ². Ôðàíêî ¢ ñÿëå Êðûâàðû¢íÿ Âåðõàâ³íñêàãà ðà¸íà ²âàíà-Ôðàíêî¢ñêàé âîáëàñö³.

ÇÍÀ×ÍÀÉ ïàäçåÿé ó ôðàíêàçíà¢ñòâå, ÿêàÿ áåçóìî¢íà áóäçå ñïðûÿöü óçìàöíåííþ ¢êðà³íñêà-áåëàðóñê³õ êóëüòóðíûõ ñóâÿçÿ¢, ç'ÿâ³ëàñÿ êí³ãà "Ïÿòðî Ôðàíêî. Àâ³ÿòàð, õ³ì³ê, ë³òàðàòàð". Ãýòà ïåðøàå áåëàðóñêàìî¢íàå âûäàííå ïðà àäíàãî ç âûäàòíûõ ïðàäñòà¢í³êî¢ ãàë³öêàé ³íòýë³ãåíöû³, àääàíàãà ñûíà ¢êðà³íñêàãà íàðîäà Ïÿòðà Ôðàíêî (1890 - 1941) - íàø÷àäêà âÿë³êàãà ë³òàðàòàðà ²âàíà Ôðàíêî (1856 - 1916). Àêðàìÿ íàðûñà ïðà æûöö¸ ³ äçåéíàñöü ãåðîÿ âûäàííÿ ¢ ³ì çìåø÷àíû àñîáíûÿ ë³òàðàòóðíûÿ òâîðû Ôðàíêî-ìàëîäøàãà, ó òûì ë³êó ÿãî ¢ñïàì³íû ïðà áàöüêó "²âàí Ôðàíêî çáë³çó". Öàëêàì ïà-áåëàðóñêó ÿíû äðóêóþööà ¢ïåðøûíþ. Ïåðàêëàä ç óêðà³íñêàé çðîá³¢ ñàì à¢òàð, ÿê³ ç'ÿ¢ëÿåööà ïåðøûì ïåðàêëàä÷ûêàì òâîðà¢ Ï. Ôðàíêî íà íàøó ìîâó. Ãýòàÿ äû ³íøûÿ àêàë³÷íàñö³ àòðûìàë³ ¢ çíàêàâûõ äëÿ ¢ñõîäíÿé êðà³íû-ñóñåäê³ ìóçåéíûõ êîìïëåêñàõ âûñîêóþ àäçíàêó äçåÿ÷à¢ êóëüòóðû.

Øòî òû÷ûööà íåïàñðýäíà ñàìîãà âûäàííÿ, òî ÿíî ïðûñâå÷àíà ñâåòëàé ïàìÿö³ Íàäçå³ Ôðàíêî - ïðà¢íó÷ê³ âÿë³êàãà Êàìåíÿðà ³ ¢íó÷ê³ ÿãî ñûíà Ïÿòðà.

- Ñà ñïàäàðûíÿé Íàäçåÿé Ôðàíêî ìû, ÿê êàæóöü, ñÿáðàâàë³ ñåì'ÿì³, - ðàñïàâÿäàå Þðû. - Äûé öÿïåð ïàí Àíäðýé, ÿå ìóæ, - ìîé ëåïøû ñÿáàð. Ïà÷àòàê ñÿáðî¢ñòâà - àñîáíàÿ ã³ñòîðûÿ. Óêðà³íó, ³ ìåíàâ³òà Çàõîäíþþ, ÿ âåäàþ ñà øêîëû. ²òàäû ¢ íàñ òàì áûë³ âåëüì³ áë³çê³ÿ ëþäç³-ñÿáðû. ß ïëàíàâà¢ íàâàò ïàñòóïàöü ó ×àðíàâ³öê³ äçÿðæó í³âåðñ³òýò.

Ì³æ ³íøûì, Þðû Êóð'ÿíîâ³÷ - ñ¸ííÿ àäç³íû ¢ Áåëàðóñ³ ï³ñüìåíí³ê, ÿê³ ïàäòðûìë³âàå öåñíûÿ ñóâÿç³ ç íàø÷àäêàì³ Ïÿòðà Ôðàíêî, òàìó ÿêîãà ¢ïåðøûíþ ¢ ïåðàêëàäçå íàøàãà äàñëåä÷ûêà ç'ÿâ³¢ñÿ ¢ "Ë³òàðàòóðíàé Áåëàðóñ³" (äàäàòàê äà ãàçåòû "Íîâû ÷àñ") 29 ÷ýðâåíÿ 2012 ãîäà. Ãýòà áûëî ïåðà¢ñòâàðýííå àïàâÿäàííÿ "Ðóäû ïàöóê" ("Ðóäèé ùóð"). À íå¢çàáàâå íàðàäç³¢ñÿ çáîðí³ê ïåðàêëàäà¢ "Öâ³òóöü ñëàíå÷í³ê³". Ó ÿãî ¢âàéøë³ çãàäàíûÿ òâîð, à òàêñàìà ïåðàêëàäû (ïàäêðýñëþ, óïåðøûíþ) çàõîïëåíà¢êðà³íñê³õ à¢òàðà¢ ²âàíà Ãðýêóëÿêà ³ Íàòàë³³ Ðàäûø. Äàðý÷û, ïåðà¢ñòâàðýíí³ ÷àñòê³ çãàäàíûõ âûøýé óñïàì³íà¢ Ï. Ôðàíêî ïðà áàöüêó äðóêàâàë³ñÿ ¢ 2017-ì ó ÷àñîï³ñå "Âåðàñåíü" ³ ãàçåöå "Çâÿçäà".

Äîáðà âåäàþ, øòî öÿãàì äî¢ã³õ ãàäî¢ Þðàñü ïàäòðûìë³âàå öåñíûÿ ñóâÿç³ ç ë³òàðàòóðíà-ìåìàðûÿëüíûì ìóçååì êëàñ³êà ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû Ìàðêà ×àðàìøûíû ¢ Ñíÿòûíå ³ ë³òàðàòóðíà-ìåìàðûÿëüíûì ìóçååì ². Ôðàíêî ¢ Êðûâàðû¢í³. Äà íÿäà¢íÿãà çóñ³ì ÷àñó áåëàðóñê³ ï³ñüìåíí³ê ñÿáðàâà¢ ç äûðýêòàðàì ìóçåÿ ¢ Ñíÿòûíå Ðóñëàíàé Ê³ðýåâàé, ÿêàÿ ïàìåðëà ¢ ì³íóëûì ãîäçå, ³ êîë³øí³ì äûðýêòàðàì âÿäîìàé êóëüòóðíàé óñòàíîâû ¢ Êðûâàðû¢í³ Ì³êîëàì Äçóðàêàì, ÿê³ ïàê³íó¢ ãýòû ñâåò ó 2014-ì. Ç ³ì ³ áåëàðóñ íåòîëüê³ ïåðàï³ñâà¢ñÿ, àëå ïà-ìàæë³âàñö³ ïàïà¢íÿ¢ êàëåêöûþ ôîíäà¢ ãýòûõ ìóçåéíûõ óñòàíî¢.

Ó 2008-ì ó Ñíÿòûíå íàâàò áûëà àðãàí³çàâàíà ÷àñîâàÿ ýêñïàç³öûÿ, íà ÿêîé áûë³ ïðààñòà¢ëåíû àñàá³ñòàÿ ïåðàï³ñêà Êóð'ÿíîâ³÷à ç ìóçååì, ÿãî ïàäàðóíê³ (êí³ã³ áåëàðóñê³õ à¢òàðà¢), áåëàðóñê³ÿ ñóâåí³ðû. Ñÿðîä ³õ - "Àïàâÿäàíí³" Ì. ×àðàìøûíû ¢ ïåðåêëàäçå Âàëÿíö³íà Ðàáêåâ³÷à. Ãýòà ïåðøàå ³ àäç³íàå ïàêóëü âûäàííå òâîðà¢ óêðà³íöà ¢ Áåëàðóñ³, ÿêîå ïåðàäàâà¢ ïà ïðîñüáå Þðàñÿ ÿãî ïåðøû íàñòà¢í³ê ó ë³òàðàòóðû, çíàíû áåëàðóñê³ ïåðàêëàä÷ûê Âàñ³ëü Ñ¸ìóõà, ÿê³ ïàéøî¢ ç æûööÿ ¢ ì³íóëûì ãîäçå. Êí³ãà, äàðý÷û, ç äàð÷ûì ïîäï³ñàì Ðàáêåâ³÷à Ñ¸ìóõó.

ÌÅÑÖÀ äëÿ ïåðøàé ïðýçåíòàöû³ êí³ã³ ïðà Ïÿòðà Ôðàíêî áûëî àáðàíà çóñ³ì íå âûïàäêîâà. ¨í áû¢ òðýö³ì, ìàëîäøûì ñûíàì âÿë³êàãà ²âàíà Ôðàíêî ³ àäç³íûì ç ÿãî äçÿöåé, õòî íàðàäç³¢ñÿ òàì, äçå ³ áàöüêà, - ó â¸ñöû Íàãóåâ³÷û Äðàãàáûöêàãà ïàâåòà íà Ëüâî¢ø÷ûíå. Íà ³ì ïðýçå ïðûñóòí³÷àë³ ïðààñòà¢í³ê³ ìÿñöîâàé óëàäû ³ âÿäîìûÿ ãðàìàäñêà-êóëüòóðíûÿ äçåÿ÷û. Ó ³õ ë³êó - ïåðàêëàä÷ûê áåëàðóñêàé ïàýç³³, ïàýò ³ ë³òàðàòóðàçíà¢öà Ì³õàéëà Øàëàòà - ñÿáðà Íàöûÿíàëüíàãà ñàþçà ï³ñüìåíí³êà¢ Óêðà³íû, ïðàôåñàð êàôåäðû ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû ³ òýîðû³ ë³òàðàòóðû ô³ëàëàã³÷íàãà ôàêóëüòýòà Äðàãàáûöêàãà äçÿðæà¢íàãà ïåäàãàã³÷íàãà ¢í³âåðñ³òýòà ³ìÿ ²âàíà Ôðàíêî, ïóáë³öûñò, ïàýò, êðàÿçíà¢öà, ë³òàðàòóðàçíà¢öà, ñÿáðà ñàþçà ï³ñüìåíí³êà¢ Ðàìàí Ïàñòóõ, äýêàí ã³ñòôàêà çãàäàíàãà ¢í³âåðñ³òýòà ïðàôåñàð Ëåàí³ä Òûìàøýíêà, äîêòàð ô³ëàëàã³÷íûõ íàâóê, ïðàôåñàð êàôåäðû ñóñâåòíàé ë³òàðàòóðû ³ ñëàâ³ñòûê³ ô³ëôàêà òîé æà íàâó÷àëüíàé óñòàíîâû Ãàë³íà Ñàáàò, äûðýêòàð ó³íâåðñ³òýöêàé á³áë³ÿòýê³ ²ãàð Ðàçëóöê³, ãðàìàäñêàÿ äçÿÿ÷êà, ³äýéíàÿ íàòõíÿëüí³öà êí³æíà-ë³òàðàòóðíàãà ôåñòûâàëþ "Òðóñêàâåöê³ Ë³òôýñò" Ãàííà Ë³òâ³í.

Ø ÌÀÒË²Ê²ß ïðààñòà¢í³ê³ ëüâî¢ñêàé ³íòýë³ãåíöû³ ðàçàì ç íàø÷àäêàì³ Ïÿòðà Ôðàíêî ïðûñóòí³÷àë³ íà ïðýçåíòàöû³ êí³ã³ ¢ Ëüâî¢ñê³ì íàöûÿíàëüíûì ë³òàðàòóðíà-ìåìàðûÿëüíûì ìóçå³ ²âàíà Ôðàíêî. Ìåðàïðûåìñòâà àäáûëîñÿ íàïðûêàíöû ì³íóëàãà ãîäà.

Íàøàãà òâîðöó ïðààñòà¢ëÿëà âÿäîìû ëüâî¢ñê³ íàâóêîâåö, ôðàíêàçíàâåö Íàòàëëÿ Òûõàë³ç. ßíà ïàäêðýñë³ëà âàæí³íñöü âûäàííÿ ïðà Ïÿòðà Ôðàíêà áåëàðóñêàé ìîâàé, ó ïðûâàòíàñö³, ñïûí³ëàñÿ íà íàâóêîâàé êàøòî¢íàñö³ ïóáë³êàöû³. Àäçíà÷ûëà, øòî ¢ïåðøûíþ (³ íå òîëüê³ ¢ Áåëàðóñ³!) íàäðóêàâàíû ¢ñïàì³íû ïðà¢íà÷ê³ ²âàíà Ôðàíêî ³ ¢íó÷ê³ ÿãî ñûíà Ïÿòðà - ²âàíê³ Ì³ëÿí÷óê ïðà ñâàþ ñÿñòðó Íàäçåþ Ôðàíêî. À ñàì à¢òàð ç'ÿ¢ëÿåööà äà òàãî æ ÿø÷ý ³ ìàñòàêîì. ßãî êàðö³íà "Íåâûêàçíàå" çíàõîäç³ööà ¢ ôîíäàõ ìóçåÿ.

Âàðòà àäçíà÷ûöü, øòî ¢ïåðøûíþ òâîðû Ïÿòðà Ôðàíêî ¢áà÷ûë³ ñâåò, äçÿêóþ÷û íàìàãàííÿì Ïÿòðà Ì³õàéëàâ³÷à Ôðàíêî - ãàíàðîâàãà ñòàðøûí³ Óñå¢êðà³íñêàãà Òàâàðûñòâà ïàë³òû÷íûõ âÿçíÿ¢ ³ ðýïðýñàâàíûõ, äàñëåä÷ûêà, ï³ñüìåíí³êà, ãðàìàäñêàãà äçåÿ÷à. Ó ãýòûì ¸ñöü ñâàÿ çíàêàâàñöü - øûðîêàé ãðàìàäñêàé ïàïóëÿðûçàöûÿé Ïÿòðà Ôðàíêî çàíÿ¢ñÿ ÿãî àäíàôàì³ëåö - äðóã³ Ïÿòðî Ôðàíêî. ¨í ç'ÿ¢ëÿåööà ñêëàäàëüí³êàì ³ ðýäàêòàðàì äâóõòîìí³êà âûáðàíûõ òâîðà¢ Ï. Ôðàíêà "Äîðîáîê". Ïðýçåíòàöûÿ ïåðøàãà òîìà, ÿê³ ñêëàë³ ë³òàðàòóðíûÿ òâîðû, àäáûëàñÿ ¢ 2010 ãîäçå ¢ Ïàëàöû ìàñòàöòâà¢ Ëüâîâà ç íàãîäû 120-ãîäçÿ ç äíÿ íàðàäæýííÿ Ïÿòðà Ôðàíêî. Äðóã³ òîì (íàâóêîâûÿ ³ íàâóêîâà-ïàïóëÿðíûÿ òâîðû) ïàáà÷û¢ ñâåò ó 2017-ì. Ïÿòðî Ì³õàéëàâ³÷ Ôðàíêî íå ìîã ïðûñóòí³÷àöü íà ïðýçåíòàöû³ - õâàðý¢, àëå ïîòûì ñóñòðý¢ñÿ ç à¢òàðàì ³ ïàäï³ñà¢ ÿìó ñâàå êí³ã³. Íà àäíîé ç ³õ ç óäçÿ÷íàñöþ çà êí³ãó ïðà ñûíà âÿë³êàãà Êàìÿíÿðà íàï³ñà¢: *"Ñëàâíîìó ñèíîâ³ Á³ëîðóñüêî¿ íàö³¿ Þð³þ Êóð'ÿíîâè÷ó äàðóº àâòîð".*

ÓÊÐÛÂÀÐÛ¡Í² ïðýçåíòàöûþ ¢ âûñòàâà÷íàé çàëå âÿëà äûðýêòàð ë³òàðàòóðíà-ìåìàðûÿëüíàãà ìóçåÿ ²âàíà Ôðàíêî Ãàííà

Ëóöþê. ² äàðîñëàÿ à¢äûòîðûÿ, ³ ñòàðøàêëàñí³ê³ àãóëüíààäóêàöûéíàé øêîëû ³ìÿ Ì. Ãðóøý¢ñêàãà ìåë³ ìàã÷ûìàñöü äàâåäàööà ïðà ìàëàâÿäîìûÿ ñòàðîíê³ á³ÿãðàô³³ Ïÿòðà Ôðàíêà ³ àòðûìàë³ àñàëîäó àä ì³ëàãó÷íàé áåëàðóñêàé ìîâû áåëàðóñêàãà ãîñöÿ.

Ãàííà Ëóöþê ðàñêàçàëà ïðà äà¢íÿå ñÿáðî¢ñòâà Þðû Óëàäç³ì³ðàâ³÷à ç ìóçååì ³ ÿãî êîë³øí³ì äûðýêòàðàì Ì³êîëàì Äçóðàêàì.

ßíà àäçíà÷ûëà, øòî ¢ áåëàðóñê³ì ÷àñîï³ñå "Âåðàñåíü" ó 2017 ãîäçå áûë³ íàäðóêàâàíû ¢ñïàì³íû Þðûÿ Êóð'ÿíîâ³÷à ïðà Êðûâàðû¢íþ ³ Ì³êîëó Äçóðàêà. Êóð'ÿíîâ³÷ íåàäíàðàçîâà àäïà÷ûâà¢ ó Êðûâàðû¢í³. Äëÿ ÿãî, ÿê ³ äëÿ âÿë³êàãà ²âàíà Ôðàíêî, ãýòà ñÿëî, ìîæíà ñêàçàöü, ñòàëà ¢ëþá¸íûì. Âÿäî¢öà ïðàäýìàíñòðàâàëà ¢ñ³ì ôîòàðàáîòó Êóð'ÿíîâ³÷à ç ñåðû³ "Ïîäûõ Êàðïàò", ÿêóþ ¸í ïðûâ¸ç íà ïðýçåíòàöûþ ¢ ÿêàñö³ ïàäàðóíêà ìóçåþ.

Âàðòà àäçíà÷ûöü, øòî ìåíàâ³òà ¢ Êðûâàðû¢íå Þðàñü ïàçíà¸ì³¢ñÿ ¢ æí³¢í³ 2009 ãîäà ç óíó÷êàé Ïÿòðà Ôðàíêî ñïàäàðûíÿé Íàäçåÿé ³ ÿå ìóæàì Àíäðýåì, êàë³ ðàçàì àäïà÷ûâàë³ ¢ ïðûñ¸ëêó Çàðý÷÷à (ãýòà ÷àñòêà Êðûâàðû¢í³) ó ñÿì'³ Âàñ³ëÿ ³ Âàñ³ë³íû Çåëåí÷óêî¢, ÿê³ÿ òàêñàìà ïðûñóòí³÷àë³ íà ìåðàïðûåìñòâå. Ìåíàâ³òà ãýòàÿ ñóñòðý÷à ñòàëà, â³äàâî÷íà, ñâîåàñàáë³âûì øòóðøêîì äëÿ ãëûáåéøàãà äàñëåäàâàííÿ òâîð÷àñö³ ³ ë¸ñó Ïÿòðà Ôðàíêî. Ïàöâÿðäæýííå òàìó - ³ äàð÷ûÿ íàäï³ñ íà êí³çå, ÿêóþ à¢òàð ïàäàðàâà¢ ìóçåþ: *"...Ç ëþáîâ'þ äî Óêðà¿íè ³ Êðèâîð³âí³, äå ïî÷àâñÿ ì³é øëÿõ äî ï³çíàííÿ îñîáèñòîñò³ ñèíà âåëèêîãî Êàìåíÿðà... Þðû Êóð'ÿíîâ³÷".*

ÄÛÐÝÒÀÐ Êðûâàðû¢íÿíñêàé øêîëû Ì³õàéëà Ôåäàð÷àê íàçâà¢ Êóð'ÿíîâ³÷à çà ÿãî àñâåòí³öêóþ äçåéíàñöü Ãåðîåì Êðûâàðû¢í³. Äëÿ ïðààñòà¢í³êî¢ óêðà³íñêàé êóëüòóðû ñòàëà âÿë³ê³ì çàäàâàëüíåííåì òîå, øòî ³ì¸íû ³õ âÿäîìûõ äçåÿ÷à¢ çíàõîäçÿöü ñâàþ ïàâàãó ¢ êðà³íå, ÿêàÿ ¢çáàãàö³ëà ë³òàðàòóðó ³ì¸íàì³ ßíê³ Êóïàëû, ßêóáà Êîëàñà ³ Ìàêñ³ìà Áàãäàíîâ³÷à. ²ñ¸ííÿ àäíûì ç ÿñêðàâûõ ïàïóëÿðûçàòàðà¢ óêðà³íñêàé ë³òàðàòóðû, ÿå çäàáûòêà¢ ó Áåëàðóñ³ ç'ÿ¢ëÿåööà Þðû Êóð'ÿíîâ³÷.

Óëàäç³ì³ð Áàðûñåíêà.

Â³òàéöå êàðàë¸¢

Ó Ë³äñê³ì ðà¸íå ïðàâîäçÿöü ñòàðàäà¢í³ àáðàä, ÿê³ ìàå ¢ñå ïåðàäóìîâû òðàï³öü ó ñï³ñ íåìàòýðûÿëüíàé êóëüòóðíàé ñïàä÷ûíû Áåëàðóñ³

6 ñòóäçåíÿ, êàë³ ïðàâàñëà¢íûÿ âåðí³ê³ ïåðàæûâàþöü Êóööþ, êàòî-ë³ê³ àäçíà÷àþöü ñâÿòà Òðû êàðàë³. ²âîñü óæî ÷àöâ¸ðòû ãîä çàïàð ìåíàâ³òà ¢ ãýòû äçåíü ðàáîòí³ê³ Âàâåðñêàãà Äîìà êóëüòóðû ³ ìÿñöîâûÿ æûõàðû ëà-äçÿöü àäíàé ìåíû ñòàðàäà¢í³ àáðàä êàëÿäàâàííÿ "Òðû êàðàë³", ÿê³ áûòà-âà¢ òóò áîëüø çà ïà¢âåêà òàìó.

Â¸ñêà Ìÿéðû çíàõîäç³ööà çà ÷àòûðû ê³ëàìåòðû àä àãðàãàðàäêà. Ó ì³íóëûì ñòàãîääç³ êàëÿäî¢ø÷ûê³ äà-á³ðàë³ñÿ òóäû, ìàáûöü, ïåðøû àëü-áî íà êàí³, àëå ìû åäçåì íà êàìôàð-òàáåëüíûì à¢òîáóñå. Àäíàê òîëüê³ äà ïåðøàé õàòû, äàëåé - âûêëþ÷íà ñâà³ì õîäàì. ²íÿãëåäçÿ÷û íàòîå, øòî ¢ñï³ñå ¢ñÿãî ÷àòûðû äàìû, çíàõîäçÿööà ÿíû ¢ ðîçíûõ êóòêàõ â¸ñê³. Òàìó "ïàäà-ðîææà" ïà Ìÿéðàõ ëåäçü óêëàäâàåö-öà ¢ ïà¢òàðû ãàäç³íû. Í³õòî íå ãîí³öü, àëå õî÷àø ö³ íå, ÷àñó ïðûòðûì-ë³âàööà òðýáà: êàëÿäî¢ø÷ûêà¢ ó ïðûçíà÷àíû ÷àñ ÿø÷ý ÷àêàþöü íà-ïàñðýäçíà ¢ Âàâåðöû.

²âîñü ìû ³äç¸ì çà äç³¢íûì³ êà-ðàëÿì³ - Êàñïåðàì, Áàëüòàçàðàì ³ Ìå-ëüõ³¸ðàì, ÿê³ÿ ïàä ãàðìîí³ê óïý¢íåíà ìàðøûðóþöü ïà êàëàðûòíàé âÿñêîâàé âóë³öû. Ì³ìàâîë³ äà÷óâàåø, øòî ãýòû àáðàä - íå ïðîñòà ïðûãîæû òýàòðàë³çà-âàíû ïåðôîðìàíñ, àëå âÿðòàííå äà âû-òîêà¢ (ðûòóàë öàëêàì àäíî¢ëåíû ïà çàï³ñàõ ³ ¢ñïàì³íàõ ñòàðàæûëà¢ Âà-âåðê³, ÿê³ÿ ðàñêàçâàë³, ÿê ìåíàâ³òà 6 ñòóäçåíÿ ïà â¸ñöû õàäç³ë³ êàðàë³. ßíû áûë³ íå òóòýéøûÿ, à ïðûåçäæûÿ: ç Ë³äû àëüáî íàâàò ç ñóñåäí³õ Ë³òâû àëüáî Ïîëüø÷û).

..."Ñ¸íüÿ ¢ Áýòëååì, ñ¸íüÿ ¢ Áýòëååì äç³¢íàÿ íàâ³íà: Ìàðûÿ Ïàí-íà, Ìàðûÿ Ïàííà íàðàäç³ëà Ñûíà!" - ïåðøàé õàòàé, ó ÿêóþ ç ãýòàé ïåñíÿé çàâ³òàë³ êàëÿäî¢ø÷ûê³, íàëåæûëà Àíòîíó ³ ²ðûíå Ðî¢áà, áàöüêàì êñÿí-äçà Âàâåðñêàé êàòàë³öêàé ïàðàô³³ Àíäðýÿ Ðî¢áû.

- Ðîäàì ÿ ç Ðàäç³â³ëà¢öà¢ ³ äîáðà ïàìÿòàþ, ÿê ó äçÿö³íñòâå ïà â¸ñöû õàäç³ë³ òðû êàðàë³, ïðà¢äà, ãýòà áûëî íå êîæíû ãîä, - ðàñïàâ¸¢ æóð-íàë³ñòó "Ë³äñêàé ãàçåòû" Àíòîí Ïÿò-ðîâ³÷. - Ðàçàì ç ³ì³ çàâ³òâàë³ ³ ³íøûÿ êàëÿäî¢ø÷ûê³, íàïðûêëàä, Ñâÿòû Ì³êàëàé. ßíû áûë³ íå àä êàñö¸ëà, àëå ¢ òûÿ ãàäû êñÿíäçà ¢ ïàðàô³³ íå áûëî. Àëå äçâåðû ñâÿòûí³ í³êîë³ íå çà÷û-íÿë³ñÿ äëÿ âåðí³êà¢, ëþäç³ ¢ñ¸ ðî¢íà ïðûõîäç³ë³ äà àëòàðà, ìàë³ë³ñÿ... Àïîøí³ÿ ãàäî¢ 30 ïðàæûâàþ ðàçàì ç æîíêàþ ¢ Ìÿéðàõ, äûê âîñü òóò òàêîé òðàäûöû³ íå áûëî, íàêîëüê³ ìíå âÿäîìà. ² ÿê äîáðà, øòî çíàéøë³ñÿ ýíòóç³ÿñòû, ÿê³ÿ ¢çÿë³ñÿ àäðàäç³öü ãýòû àáðàä.

- Àáðàä õîöü ³ ñòàðàäà¢í³, àëå, øòî ö³êàâà, ëàäç³¢ñÿ ¸í äàë¸êà íå âà ¢ñ³õ â¸ñêàõ ñó÷àñíàãà ñåëüñàâåòà, - ïàòëóìà÷ûëà çàãàä÷ûöà Âàâåðñêàãà Äîìà êóëüòóðû Ðûòà Âàäÿéêà. - Ïðà ãýòà ìû äàâåäàë³ñÿ ïàä ÷àñ àäíîé ç ýêñïåäûöûé ó ðàìêàõ ýòíàïðàåêòà "Àáðàäû ìà¸é êðà³íû", ÿê³ ¢ 2016 ãîäçå ðýàë³çî¢âà¢ Ë³äñê³ ðà¸ííû öýíòð êóëüòóðû ³ íàðîäíàé òâîð÷àñö³. Àñî-áíûÿ âàâåðöû çãàäâàë³ êàëÿäàâàííå ìåíàâ³òà íà êàòàë³öêàå ñâÿòà Òðû êà-ðàë³, à íå íà Áîæàå Íàðàäæýííå. Íàñ ãýòà çàö³êàâ³ëà ³ ìû ïà÷ûë³ "êàïàöü" ãëûáåé. Äçÿêóé Áîãó, ó íàøàé ìÿñöî-âàñö³ ÿø÷ý æûâóöü ëþäç³, ÿê³ÿ ¢ äçÿ-ö³íñòâå áà÷ûë³ ðûòóàë íà ñâàå âî÷û: Òàöÿíà ßñþêåâ³÷, Âàëüÿíà Àêñ³-íîâ³÷ ³ Ìå÷ûñëà¢ Òðóñ³ëà - ìåíàâ³òà ïà ³õ óñïàì³íàõ ³ àäðàäæàëàñÿ çàáûòàÿ ã³ñòîðûÿ. Êàíåøíå, íàì áûëî ö³êàâà, ö³ ¸ñöü ðîçí³öà ïàì³æ êàëÿäêàì³ íà-ïàñðýäíà íà Áîæàå Íàðàäæýííå ³ íà Òðû êàðàë³. Ç ãýòûì ïûòàííåì ìû çâÿðíóë³ñÿ äà íàøàãà êñÿíäçà, ïðî-áàø÷à ïàðàô³³ Ïåðàìÿíåííÿ Ïàíà - Àíäðýÿ Ðî¢áû. Òîé àäêàçà¢, øòî ³ñòî-òíûõ àäðîçíåííÿ¢ íÿìà, õ³áà øòî äçåé-íûÿ àñîáû ³íøûÿ. Ó àáîâÿçêîâû ïàä-êàõ êàëÿäî¢ø÷ûê³ õîäçÿöü ïà äàìàõ, â³íøóþöü ãàñïàäàðî¢ ñà ñâÿòàì, ñïÿ-âàþöü êàñöåëüíûÿ êàëÿäíûÿ ïåñí³, ïàêàçâàþöü íåâÿë³ê³ ñïåêòàêëü, ïàñëÿ ÷àãî àòðûìë³âàë³ ïà÷àñòóíê³.

Ïðûíàìñ³, êàë³ ïàéøë³ ãóòàð-êà àá àäðàäæýíí³ àáðàäó, âàâåðñê³ÿ êóëüòðàáîòí³ê³ ÿø÷ý ðàç çâÿðíóë³ñÿ äà êñÿíäçà, àëå ¢æî ç ³íøûì ïûòàííåì: "Ö³ ïàòðýáíà ãýòàÿ ñïðàâà?" Òîé àä-êàçà¢ ñòàíî¢÷à, äàáàâ³¢øû, øòî àá-ðàíû øëÿõ - ïðàâ³ëüíû. Ñâÿòàð, à òàêñàìà ñòàðû çàêîííûÿ àêàçàë³ íàâàò óñÿëÿêàå ñàäçåéí³÷àííå. Íàïðûêëàä, ïðàïàíàâàë³ ì³í³ñòðàíòà¢, ÿê³ÿ ïðû-ñëóæâàë³ ¢ êàñö¸ëå ³ âåäàë³ êàëÿäíûÿ ïåñí³. . ² ïåðøûÿ òðû ãàäû, ç 2017 ïà 2019-û, òûÿ ñïðà¢íà ïðûâ³òàë³ñÿ 6 ñòóäçåíÿ ¢ òðîõ êàðàë¸¢ ³ õàäç³ë³ ïà Âàâåðöû, â³íøóþ÷û ëþ-äçåé. Àäíàê ëåòàì ì³íóëàãà ãîäà õëîïöû ïàñòóï³ë³ ¢ íàâó÷àëüíûÿ ¢ñòàíîâû ³ ç'åõàë³ ç àãðàãàðàäêà. Òàìó ñ¸ëåòà ãýòàÿ âàæíàÿ ì³ñ³ÿ áûëà ¢ñêëà-äçåíà ¢æî íà äàðîñëûõ âåðí³êà¢ êàñ-ö¸ëà, ÿê³ÿ ç ðàäàñöþ ïàãàäç³ë³ñÿ ïà-áûöü ó ðîë³ êàðàë¸¢. Äàðý÷û, ó ãýòûì ãîäçå àáðàä êàëÿäàâàííÿ íà Òðû êà-ðàë³ ¢ïåðøûíþ "âûéøà¢" çà ìåæû Âà-âåðê³ ³ êðî÷ûöü ïà ñóñåäí³õ â¸ñêàõ.

- Ìû ñàïðà¢äû õî÷àì íå ïðî-ñòà ïàçíà¸ì³öü âÿñêî¢öà¢ ç ãýòûì ðûòóàëàì, àëå çàö³êàâ³öü ëþäçåé ïà-ðàíÿöü ³ ïðàöÿãíóöü ãýòóþ òðàäû-öûþ, êàá ÿíà æûëà, àá'ÿäíî¢âàëà ³ áûëà âÿäîìà äàë¸êà çà ìåæàì³ íàøàé ìÿñöîâàñö³", - ó êàíöû ñóñòðý÷û äàäàëà êóëüòàðãàí³çàòàð Âàâåðñêàãà Äîìà êóëüòóðû Ãàííà Òàáàëà.

... - Ó íàñ êàðàë³ õàäç³ë³, õî-äçÿöü ³ áóäóöü õàäç³öü, - íàòõî¸íà çàïý¢í³âàë³ ¢ñ³õ, õòî ïûòà¢ñÿ ïðà áó-äó÷ûíþ àáðàäó, âàâåðñê³ÿ ñòàðàæû-ëû.

À ¢ñå ïåðàäóìîâû äà ãýòàãà ¸ñöü. Ë³äñê³ÿ ñïåöûÿë³ñòû ðûõòóþöü ïàêåò äàêóìåíòà¢ äëÿ ¢êëþ÷ýííÿ ¢í³-êàëüíàãà àáðàäó ¢ ïåðàë³ê "æûâîãà çààáûòêó Áåëàðóñ³" - ó ñï³ñ íåìà-òýðûÿëüíàé êóëüòóðíàé ñïàä÷ûíû. Êàë³ ¢ñ¸ àòðûìàåööà, âàâåðñêàå êàëÿ-äàâàííå íà Òðû êàðàë³ ñòàíå äðóã³ì ó Ë³äñê³ì ðà¸íå (ïàñëÿ òðàäûöûéíàãà áåëà¢çîðñêàãà òêàöòâà), ÿêîå ìàå ñòàòóñ íåìàòýðûÿëüíàé êóëüòóðíàé ñïàä÷ûíû.

Â³êòîðûÿ Ïàçíÿê, ËÃ.

ÍÀÂÀÃÎÄÍßÅ ÑÂßÒÀ Ó ÏÐÓÆÀÍÀÕ

10 ñòóäçåíÿ ¢æî ¢ 12-òû ðàç ó Ïðóæàíñê³ì Ïàëàöûêó àäáûëàñÿ Íà-âàãîäíÿÿ êàçêà. Ñâÿòà äëÿ øêîëüí³-êà¢ ÿê çà¢æäû ðûõòàâàë³ Ïðóæàí-ñêàÿ àðãàí³çàöûÿ ÒÁÌ ³ ñóïðàöî¢í³ê³ Ïàëàöûêà. Àëå äàìåòíûì áûëî òîå, øòî íà ãýòû ðàç íà ñâÿòà çàïðàñ³ë³ âó÷-íÿ¢ ñòàðýéøûõ êëàñà¢ øêîë ãîðàäà, ÿê³ÿ ç'ÿ¢ëÿþööà âûäàòí³êàì³ ïà áåëà-ðóñêàé ìîâå ³ ë³òàðàòóðû, ïåðàìîæ-öà¢ àë³ìï³ÿäû ïà ìîâå. Ïðûéøë³ 30 äçÿ¢÷àò ³ õëîïöà¢ ç 48 çàïðîøàíûõ, àëå òûÿ, õòî ïðûéøî¢, áûë³ ìîöíà ¢ðà-æàíûÿ öóäî¢íûì áàëåì.

Ó çàëå ãó÷àëà òîëüê³ áåëàðóñ-êàÿ ìîâà çà âûêëþ÷ýííåì óêàíöû ìå-ðàïðûåìñòâà ïåñíÿ¢ íà àíãëåéñêàé.

Ïàñëÿ â³íøàâàííÿ ñà ñâÿòàì äà ñòàðøûí³ Ðàäû ÒÁÌ ³ äûðýêòàðà Ïàëàöûêà áàëü ðàñïà÷à¢ñÿ ïàëàíýçàì, äàëåé ïðàãðàìó â¸¢ Çþçÿ, ¸í æàðòà-âà¢, àðãàí³çî¢âà¢ ãóëüí³³ íàâàò êàðà-ãîä. Ïåðàä ïðûñóòíûì³ âûñòóï³¢ ìÿ-ñöîâû áàðä Þðû Êàçåé ç óëàñíàé ïåñíÿé "Êàðàëåâà Áîíà".

Ïàñëÿ æàðòà¢, òàíöà¢, ïåñíÿ¢ âÿë³ê³ì ñþðïðûçàì ñòà¢ âûñòóï Ñÿð-æóêà Äî¢ãóøàâà. Ìóçûêà íå òîëüê³ ñàì ñïÿâà¢ áåëàðóñê³ÿ êàëÿäíûÿ ïåñí³, àëå ïàäêëþ÷û¢ äà ñïåâó ¢ñþ çàëó, óñ³õ ïðûñóòíûõ.

Ïàñëÿ Ñÿðæóêà ÿø÷ý âûñòó-ï³ë³ õîðïîâû-ìóçûê³ ñà øòàòà Àãàéÿ ÇØÀ. Íàøû äçÿ¢÷àòû áûë³ ìîöíà ¢ðàæàíûÿ. À ïðû ñàìûì çàêàí÷ýíí³ Ñâÿòà ¢äçåëüí³ê³ àòðûìàë³ â³íøàâàí-íå àä Ñâÿòîãà Ì³êàëàÿ ³ ñàëîäê³ÿ ïàäàðóíê³.

Òàöÿíà Æÿãàëàâà,
ñòàðøûíÿ Ðàäû ÒÁÌ ã. Ïðóæàíû.

Êàëÿäê³ ¢ Áàðàíàâ³÷àõ

×àðãîâûÿ êàëÿäê³ ïðàéøë³ ¢ Áàðàíàâ³÷àõ. Óæî íå ïåðøû ãîä ³õ ïðà-âîäç³öü Áàðàíàâ³öêàå Òàâàðûñòâà áåëàðóñêàé ìîâû. Êàñöþì³ðàâàíàå ñâÿòêàâàííå ïàäàáàåööà ãàðàäæàíàì. Ìíîã³ÿ ÷àêàþöü êàëÿäî¢ø÷ûêà¢, ç çàäàâàëüíåííåì àä÷ûíÿþöü äçâåðû ñâà³ì äîì¢, êàæà ñòàðøûíÿ Òàâàðû-ñòâà Òàööÿíà Ê³ñåëü:

- Êàëÿäî¢ø÷ûê³ ïðûõîäçÿöü äà ëþäçåé ó õàòû, êàá ïðûíåñö³ ìíî-ãàâûÿ ¢ðàæàí³, ðàäàñöü, äààáðî ³ çàáðàöü ç õàòû ¢ñ¸ çëîå, íÿäîáðàå. Ëþäç³ ãýòà àä÷óâàþöü, êàë³ ìû ïðûõîäç³ì äà ³õ ó õàòó. ßíû õî÷óöü íàñ áà÷ûöü, ÿíû íàñ ïà-ìÿòàþöü. ²÷àêàþöü íàâàò àä÷ûíÿþöü âåñí³÷ê³, âûáÿãàþöü ³ çàïðàøàþöü äà ñÿáå.

Ïàâîäëå Òàööÿíû Ê³ñåëü, òà-ê³ì ÷ûíàì ÿíû âÿðòàþöü íàðîäó äà¢-í³ÿ òðàäûöû³ ³ áåëàðóñêàå ñëîâà. Ó ãýòûì ãîäçå êàëÿäî¢ø÷ûê³ ðàçäçÿë³-ë³ñÿ íà äçâå ãðóïû, êàá àõàï³öü ÿê ìàãà áîëüø òýðûòîðûþ.

Áåëàðóñêàå Ðàäû¸ Ðàöûÿ.

Ðýäàêòàð Ñòàí³ñëà¢ Âàöëàâàâ³÷ Ñóäí³ê

Çàñíàâàëüí³ê:
ÒÁÌ ³ìÿ Ôðàíö³øêà Ñêàðûíû.
Ïàñâåä÷àííå àá ðýã³ñòðàöû³ ¹ 908 àä 18 ñíåæíÿ 2009 ã. âûäàäçåíà Ì³í³ñòýðñòâàì ³íôàðìàöû³ Ðýñïóáë³ê³ Áåëàðóñü.
Àäðàñ ðýäàêöû³:
231293, Ë³äñê³ ð-í, â. Äàë³íà.
Àäðàñ äëÿ ïàøòîâûõ àäïðà¢ëåííÿ¢:
231282, ã. Ë³äà-2, ï/ñ 7.
Å-mail: naszaslowa@tut.by

Ðýäàêöûéíàÿ êàëåã³ÿ:
Àëåíà Àí³ñ³ì, Þðàñü Áàá³÷, Þëÿ Áàæîê, Ìàðûÿ Áàðàâ³ê, Àëÿêñåé Êàðïåíêà, Ýëà Îë³íà, ²ãàð Ïðàêàïîâ³÷, Àëÿêñåé Ïÿòêåâ³÷, Ñòàí³ñëà¢ Ñóäí³ê, Ïàâåë Ñöÿöêî, Ëþäâ³êà Òà¢ãåíü, Àëåã Òðóñà¢, Äçÿí³ñ Òóøûíñê³, Àëÿêñåé Øàëàõî¢ñê³.

http://nslowa.by/ http://naszaslowa.by/
http://pawet.net/ http://kamunikat.org/
http://tbm-mova.by/ http://belkiosk.by/

À¢òàðû öàëêàì àäêàçíûÿ çà ïàäáîð ³ äàêëàäíàñöü ïðûâåäçåíàé ³íôàðìàöû³. Ðýäàêöûÿ ðóêàï³ñû íå âÿðòàå.

Ãàçåòà íàäðóêàâàíà ¢ Ë³äñêàé äðóêàðí³.
231300, ã. Ë³äà, âóë. Ëåí³íñêàÿ, 23.
Âûäàâåö: Óñòàíîâà ³íôàðìàöû³ "Âûäàâåöê³ äîì ÒÁÌ".
Ãàçåòà ïàäï³ñàíà äà äðóêó 20.01.2020 ã. ó 17.00. Çàìîâà ¹ 4.
Àá'¸ì 2 äðóêàâàíûÿ àðêóøû. Íàêëàä 1500 àñîáí³êà¢.
Ïàäï³ñíû ³íäýêñ: 63865.
Êîøò ïàäï³ñê³: 1 ìåñ.- 2,61 ðóá., 3 ìåñ.- 7,83 ðóá.
Êîøò ó ðîçí³öû: ïà äàìî¢ëåíàñö³.